

ÖNCSONKÍTÁS

Rózsit karácsony másnapján hagyta ott az ura. Éppen ebédhez készülődtek, amikor hirtelen felállt, vállára dobta a nagykabátját, s csak annyit mondott, hogy átmegy Sinkáékhoz a deszka miatt, s azzal ment is.

Rózsai elkészült az ebéddel, várt egy darabig, aztán megetette a kis Marit. A maradékot melegre tette, majd elmosogatott, s várt tovább.

Négy óra tájban átszaladt Sinkáékhoz, hogy megnézze, mi lesz már, de ott azt mondták neki, Jóska nem is járt náluk. Nem tudott az uráról a többi szomszéd sem. Tulipánné, az öreg trafikosasszony mondta meg végül, hogy ő látta, amint a délutáni vonathoz sietett. Vele volt a kisebbik Bagi lány is. Csomagot vittek mind a ketten.

Rózsai, ahogy máskor szokta, megetette, majd lefektette a kis Marit, s csak aztán, hogy a gyerek elaludt, tört föl belőle a torkát fészegető sírás.

Régóta suttogtak már a környéken, hogy az ő ura meg a Bagi Anci között van valami, s néhány asszony, amúgy, félig tréfásan, mondta is neki, hogy jobban vigyázhatna az urára, hiszen csinos ember, és ki tudja, mire nem képesek most a lányok, de ő nem hallgatott ezekre a beszédekre.

Rózsai úgy hitte, hogy ővele ilyesmi soha nem történhet meg. Saját életét eddig olyannak látta, mint a nővérét vagy más, ismerős, fiatal asszonyokét, s ahogy azt kislány korától, amikor eszmélni s gondolkodni kezdett, elképzelte magának.

Tizennyolc éves volt éppen, amikor azon a zárszámadási bálon Jóskával megismerkedett. Édesanyja, bár a fiú akkor már ittias volt egy kicsit, megengedte, hogy hazakisérje őket. A következő vasárnap eljött látogatóba. Aztán jött, hacsak tehetné. Néha még akkor is beugrott, egy pár percre, amikor szolgálatban volt, s tábori ruhában, fegyverrel járta a határt.

Amikor letöltötte a katonaidejét, a leszerelés előtti héten eljött a parancsnokával, hogy megkérje a kezét. A kérésre Rózsai apja akadozva és kelletlenül, Rózsai anyja fürgén, szinte parancsolóan mondta ki az *igen*-t. Apja válasza azért volt tétova, mert Jóska megismerkedésük óta is szakadatlanul ivott. Katonacimboráinak olykor úgy kellett közrefogva hazatámogatni az őrsre. Rózsai azonban ezt a dolgot is úgy fogta fel, mint akkoriban mindent: adótnak és törvényszerűnek. A férfiak hangosak és isznak, a nőknek pedig várni és dolgozni kell.

Rózsai pedig, mióta csak az eszét tudta, mindig várt és dolgozott. Kislány korában azt várta, hogy iskolába mehessen, majd amikor befejezte a nyolc osztályt, azt, hogy tizenhat éves legyen, s épp úgy, mint annak idején a nővére, a kultúrházban ő is elvégezhesse a tánciskolát. És várta is, de tudta is, hogy mire tizennyolc éves lesz és a kredenc fiókjaiban összegyűlik a stafiringja, szüleinek meg a bútorra való pénze, jön majd valaki, aki egy ideig járni fog hozzájuk, majd megkéri, és elveszi feleségül. Hogy ez ki és miféle ember lesz, azon már kevesebbet tündökött. Inkább azt tervezte el, hogy ő hogyan fog majd viselkedni. Csendes lesz és dolgoz, ahogy az anyja tanította, meg ahogy a nővérétől látta, és hűséges is, nehogy a szájukra vegyék majd az emberek.

Ezt a szándékát mindjárt ismeretségük elején kinyilvánította. Azelőtt a többi lánnyal együtt ő is át-átkiáltott a kendergyár kerítésén túl magasodó őrtorony katonájának mindenféle játékos, olykor meg csintalan szavakat, de attól kezdve, hogy Jóskával megismerkedett, nem vett részt többé ebben a játékban. Csendesesen félreállt, s úgy figyelte a többieket.

Az esküvője is úgy zajlott le, ahogy az a falujukban szokásos volt, s ahogy ő azt előre eltervezte. A házuk udvarára sátrat állítottak, amelyben negyven házból hívott vendégsereg ünnepelte őket szombat estétől vasárnap délig.

Ami az esküvő után történt, azt, ha nem is így gondolta el előre, de hol könnyebben, hol meg nehezebben, mégis elfogadta. Attól az augusztus végi naptól kezdve már mindenképpen a Jóskaénak érezte magát.

Nem kért és nem is kérdezett tőle semmit. Szó nélkül tudomásul vette, hogy nem az anyósáékhoz költöznek, egy tiszántúli faluba, hanem a tőlük húsz-egynéhány kilométerre levő kisvárosba nézett Jóska egy lakást, mert ő már a bevonulása előtt elhatározta, hogyha leszerel, városi ember lesz, s a szüleitől külön fog élni. Rózsai még örült is, amikor az apró, városszéli parasztház egyetlen repe-

dezett padlójú szobájába berakosgatta az otthonról kapott világosbarna puhafa bútort. Amikor a szépen bevetett kettős ágy végébe odatette a nővérétől nászajándékba kapott rózsaszínelyem díszpárnát, egészen boldog volt.

Rózsai szó nélkül tette a dolgát. Nem kérdezte azt sem, hogy Jóska miért csak egy jó hónappal a városba költözésük után vállal munkát, s miért kap olyan kevés fizetést, pedig régebben még úgy mondta, hogy ő kitanult kőműves és a munkáját mindig jól megfizetik. Egyszer szolt csak, amikor a kibérelt házacskát pincétől a padlásig rendbe hozta, hogy övele mégis, mi lesz. Szeretne végre munkába járni, mert ha ő is keresne, csak könnyebben élnének. Jóska azonban azt felelte, nem azért nősült meg, hogy amikor hazaér, ne várja otthon senki, és ne legyen meleg vacsorája.

Rózsai ebbe is belenyugodott, s ahogy megkivánták tőle, reggel útbá indította, este vacsorával várta az urát.

Mikor Jóska még gyakrabban jött haza ittasan, Rózsai egyszer megpróbált beszélni vele. Az ura azonban durván elhallgattatta.

Arra a vacsora közben, két közömbös mondat között tett bejelentésre, hogy Jóska a kevés fizetés miatt kikéri a munkakönyvét, és mint a környékről anynyian mások, ő is Pesten keres munkát magának, Rózsai már nem tett megjegyzést, s amikor az ura a következő vasárnap tényleg elővette a fémpántos katonaládát, hogy két hétre való ruhát meg ennyivalót pakoljon, kivette a kezéből, és maga készítette el a csomagot.

Ettől kezdve már csak ritkán találkoztak. Jóska még a szabad szombatokon sem mindig jött haza, s ha haza is jött, rendszerint valamelyik kocsmába ment az állomásra és ott ivott gyakran hajnalig.

Rózsai ezért sem szolt, annál is inkább nem, mert akkor már egy idő óta szokatlan dolgokat tapasztalt magán, s amikor Sinkánéval, aki odaköltözésük óta kedves és figyelmes volt hozzá, elmentek a körzeti rendelőbe, megtudta, hogy gyereke lesz.

Ez a hír mintha megcsendesítette volna Jóskát. Ezután gyakrabban jött haza, több pénz is adott, és amikor a kis Mari megszületett, egyszer még azt is megemlítette, lehet, hogy újra itthon keres majd valami alkalmas, több pénzzel járó munkát. Emiatt aztán Rózsai kevesebbet bánkódott, és amikor az asszonyok mondogatni kezdték ezt az Anci-féle ügyet, nem hitt nekik.

Rózsai akkor sokáig sírt a kis Mari ágyára dőlve. Hajnal felé aludt csak el, fáradtan, a gyötrő gondolatoktól elcsigázva.

Reggel a kis Mari sírására ébredt. A gyerek, aki hozzá volt szokva a pontos reggelizéshez, enni kért. Rózsai, átfutott Sinkáékhoz a hetente előre kifizetett tejért. Tüzet rakott, s megfőzte a szokásos tejbegrízt. Megetette a kicsit, majd elmosogatott, s rendet csinált a konyhában. Aztán indult, hogy a szobát is kitakarítsa. De, amikor a bontatlan ágyra nézett, hirtelen eszébe jutott minden. Újra összeszorult a toroka, s aztán hirtelen kitörve, gyerekmódra megint zokogni kezdett.

Rózsai ezeket az első napokat valami furcsa önkívületben töltötte. Ami a gyerekeknek kellett, megadta, de ezen túl már nem jutott ereje semmire. Amit a kis Mari meghagyott, azt ette, meg sem ágyalt, úgy felöltözve aludt néhány órát. Jóformán ki sem mozdult otthonról, Sinkáékhoz szaladt csak át reggelenként a tejért, s hogy megkérje az asszonyt, vegye meg neki is a boltban, ami kell.

Rózsai úgy érezte, képtelen lenne most az emberek között mutatkozni. Ha nem is járt-kelt azelőtt valami sokat, ismerte, milyen asszonyok laknak a környéken. Ha olykor elment a templom téri boltba, hallhatta, mint beszélnek ki egymás dolgait.

Ezek az asszonyok, volt alkalma megfigyelni az életüket, délutánoként már többnyire ráértek. Reggel korán keltek, délelőtt gyorsan elvégeződték a ház körül, ha olyan munka volt, a kertben is dolgoztak, az ebédet, amelyet csak maguknak meg a gyerekeiknek kellett készíteniük, gyorsan összecsapták, aztán délutánoként, egészen a vacsoraidőig az ünneplő kendőjükbe öltözve ott álldogáltak, s beszélgettek így, hidegebb időben a boltban, máskor meg a kerékpárok számára felállított fakorlát körül. Ilyenkor sorra vettek mindent. A más vidékekre járó férfiak dolgai, a kerti növények fejlődését, a piacon változó árakat, de leginkább azt, amit egymásról hallottak, vagy gondoltak.

Rózsai úgy érezte, nem tudná elviselni a ráfonódó ismerős tekinteteket, meghallgatni az ilyenkor szokásos sajnálkozást. Miután a gyereket rendbe tette, gyakran képzelte el magát a beszélgető asszonyok körében, néha még azt is hallotta, amit a nyomában mondogatnak.

Egyszer aztán valóban át kellett élnie az annyiszor elképzelt jelenetet.

Egy délelőtt, amikor az ebédfőzéshez akart fogni, látnia kellett, hogy a papírszákból teljesen kifogyott a gríz. Mivel a kicsi akkoriban még más egyebet nemigen ehetett, átszaladt Sinkáékhoz, hogy tőlük kérjen kölcson. Sinkáék azonban már kora reggel kimentek a piacra, s Rózsának csak most jutott eszébe, hogy az előző este még mondták is, hogy csak ebéd után érnek majd haza.

Igy Rózsai maga kényszerült rá, hogy a boltba menjen.

Mielőtt az utcára lépett volna, többször is kilesett, hogy megnézzé, mikor jár a legkevesebb ember arra. Egész úton a fal mellett haladt, s az előre húzott kendő alól csak nagy ritkán mert kitekinteni.

Az úton nem is állította meg senki, de a boltban már minden úgy történt, ahogy a sokszor látott példák nyomán elképzelte.

Amikor belépett, elcsendesedtek az asszonyok. Néhányan félrehúzódtak előre, mások meg éppen a közelébe léptek. A nagy kontyú pénztárosnő fogott először a sajnálkozásba, aki máskor is meg szokta adni a hangot az ilyesmihez. Azzal kezdte, hogy milyen jó színben van Rózsai, meg milyen nyugodt a tekintete, pedig hát nem sok jót hozhattak neki ezek a napok. Nem lehet valami nagy gyönyörűség egy olyan pici gyerekekkel minden támasz nélkül, egyedül maradni.

Egy másik asszony, akiről Rózsai is tudta, hogy ismeri az esetet, rákontrázott. Azt tudakolta, hogy miféle támasz nélkül, hiszen van Rózsának ura. Szép, derék ember, aki eljár dolgozni, s aki biztosan jól is keres.

Aztán az egyik, majd a másik asszony kezdte a Rózsival történeteket magyarázni, s közben mindegyiküknek volt egy-egy megrovó vagy sajnálkozó megjegyzése.

Majd előbb burkolt, később egészen nyílt kérdések következtek. Olyanok, hogy miképpen is volt ez az Anci-féle dolog, hogy ő tényleg nem tudott-e róla, pedig az egész környék erről beszélt, azt hallotta-e, hogy ez az Anci elvált asszony, egy katonatisztnak volt a felesége, aki egyszer még meg is szúrta féltékenységéből, ott a sebhely a két melle között, meg hogy csinált-e Jóska azelőtt is ilyeneket?

Rózsai előbb egy-két szóval válaszolt, de aztán összeharapta a száját. Nem is bólintott, és a fejét sem rázta.

Amikor aztán már olyasmire fordult a szó, hogy amúgy, amúgy megértették-e egymást, hogy megtudta-e ő azt adni, amit egy ilyen jóvérű, tapasztalt férfi megkíván, összerázkódott és kifutott a boltból.

Ezekben a napokban csak a kis Mari tartotta meg önmagánál. Többször gondolt a halálra, de amikor mindenkinél jobban megalázottnak, tönkretettnek látta önmagát, és már mindenre elszántan azt kereste, hogyan vehetne véget az életének, a gyerek vagy megmoccan, vagy fölsírt, és ez Rózsit mindig felébresztette és tisztább gondolkodásra készítette.

Később arra is gondolt, hogy hazautazik, s a szüleinél vagy az asszonynevénél kér helyet a gyerekek meg magának, de erről a szándékaról is letett. Amikor maga elé képzelte anyja fáradt arcát, apja öreges tekintetét, újra csak az ötlött fel benne, mit szólnának ők, akik olyan sok reménnyel indították el hazulról.

Igy aztán még levélben sem írta meg, hogy mi történt vele. Ahogy eddig minden hónap elején, ezután is elküldte a postára Sinkánéval a szokásos üdvözlő lapot, de arról, hogyan él, mit csinál, egy szót sem ejtett. Csak a kis Marit, kedvességét emlegette. Tudta, hogy ez is elég nekik. Meg különben is, feléjük nem volt szokás a nagy levelezés.

Arra, hogy az anyósáékhoz forduljon, ugyancsak nem gondolt. Ritka találkozásaik is megmutatták, hogy mennyire maguknak való, más bajával nem törődő emberek, akik még saját fiuk dolgai után sem igen néznek. Az anyósa, pedig itt laktak nem olyan messzire, alig egyszer-kétszer látogatott csak be hozzájuk, akkor is üres kosárral érkezett és csak pár percig maradt.

Meg — különben is... Az apja másra tanította őt! Még egészen kicsi volt, amikor egyszer rajta kapta, hogy a nővérével akarja bekötetni a cipőjét. Ekkor többször a kezére ütött és azt mondta: mindent, kislányom, mindent csak egyedül! Ez az emlék, a szelíden rácsapódó hatalmas kéz, a felülről lenéző, szigorú tekintet, mindennél élesebben megmaradt benne, s apja később is sokat hallott intésére ezekben a napokban különösen sokat emlékezett.

Január vége felé járhattak, amikor egy reggel át akarta vinni Sinkánének a jövő heti tejpénzt. Amint a bal oldali kredencióba nyúlt, ahol — mint odahaza az édesanyja — ő is a pénzüket tartotta, meglepődve látta, hogy a kékkockás konyharuha alatt már csak néhány tíz- meg húszforintos lapul. Amikor a régen nem érzett józan ijedtséggel összeszámolta a pénzt, riadtan látta, hogy a követ-

kező héten már kenyérré meg tejre is alig telik. A villanszámlát pedig, amit ugyancsak a következő hétre várt, már sehogy sem tudja majd kifizetni.

Ezen a dolgon most már tiszta fejjel, mindennel számot vetve kellett volna gondolkodnia, de azon túl, hogy rádöbbsent, mit is jelent számára a pénztelenség, nem tudott tovább jutni. Majd kér kölcsön Sinkáéktól, gondolta, s ezzel a dolgok lsmét visszatértek régebbi helyükre.

A következő hét keddjén azonban tényleg meghozták a villanszámlát, s amikor az öreg, vasutas pénzbeszédő kezébe leszámolta a negyvenhárom forintot, a konyharuha alatt már tényleg alig maradt valami pénz.

Délután át is ment Sinkáékhoz, s kicsit bizonytalan szavakkal, azt nem említve, hogy mikor adja majd meg, egy százast kért.

Már az ajtóban állt, mikor Sinkáné a maga csendes módján azt mondta, hogy a százast nem muszáj pénzül megadni. Ha úgy gondolja, délutánonként átjön és segít az urának a morzsolásban. Amíg dolgoznak, a kis Mari elesz itt a konyhában övele.

Rózi már másnap reggel szólt, hogy ha kell, akkor átjön.

Sinkáéknak hosszú parasztházuk volt, amelyet úgy építettek fel régen, hogy hosszában egymás után ragasztották a lakóházat, az istállót, s ahhoz az ólakat. A ház előtt húzódó folyosó elejét még valamikor régen beüvegezték, így ebben a zárt részben a hidegebb hónapokban is jól lehetett dolgozni. A színevesztett, nagy kerekű morzsológépet Sinka bácsi közvetlenül az üvegezett fal mellé állította, s Rózinak egy székre tett kasból kellett a hideg tapintású csöveket a morzsoló fényesre kopott torkába adogatni. Ha a kukorica kifogyott, mentek az istállóba, s ott újra megpakolták a kast.

Sinka bácsi tempósan hajtotta a gépet, a szemektől megfosztott csövek szabályos időközönként hullottak a folyosó vörösös kövére.

Rózi azelőtt nemigen dolgozott így mással. Egyszer-kétszer segített csak a keresztanyjéknak a kapálásban. Különben otthon tett-vett a ház körül. Később, mikor az iskolát kijárta, és az édesanyja a többi asszonyhoz hasonlóan gyerekruhákat, könnyű kendőket kezdett himezni a háziipari szövetkezetnek, ő is megtanulta a varrómesterséget, s a konyhaasztal mellett naphosszat azt csinálta.

A kukoricamorzsolás így érdekesnek tűnt neki. Otthon nem volt morzsológépük, ezért most figyelmesen nézte az egymásba kapaszkodó fogaskerekek szakadatlan összelelkezését, a bedobott kukoricacsövek halál előtti táncát, Sinka bácsi szabályos mozdulatait, s ez a sok új látvány lassan-lassan megnyugtatta.

Egy idő után már újabb fogásokat talált ki magának. A csöveket hol finoman a garatba csúsztatta, hol meg csuklójának egy erősebb mozdulatával mindjárt a kerekek közé dobta. Később arra is rájött, hogy két adogató mozdulat között egy gyors lehajlással hogyan lehet a felgyülemlett csutkáktól megtisztítani a gépet.

Amikor estefelé befejezték a munkát, Rózi kellemes fáradtságot érzett. Nagy gondossággal söpörte össze a szétpattogott szemeket, s tette rendbe a felbolygatott folyosót. Otthon ágyat vetett magának, és mint régen, rendszeren lefeküdt.

Sinkáék ezután hetente többször is áthívták. Eleinte morzsolásnál segített, később a disznóvágás előkészületeinél, majd, amikor a nagy esemény megtörtént, a rendcsinálásban.

Pénzt nem kért többet, Sinkáék nem is kínálták neki, de amire szüksége volt, mindent meghoztak a városból. Lassan valami csendes szövetségféle alakult ki közte meg az idős, magára maradt házaspár között.

Rózi mind gyakrabban gondolkodott el azon, vajon miért is ilyen kedvesek hozzá. Eleinte úgy vélte, mivel az övék meghalt, hát a gyerek miatt, de amikor a végigdolgozott napok után Sinkáné neki is olyan anyás szeretettel tette elébe a vacsorát, láthatta, nemcsak a kis Mari, ő is éppen olyan kedves nekik. Jó emberek — ennyit tudott végül is magában megfogalmazni. De hát erről is csak az jutott az eszébe, aki akkoriban még mindenről és mindenkiről: Jóska. Hogy ezek, ezek az idegenek, akiket jóformán alig ismer, mégis úgy segítik, mint legalábbis otthon a keresztanyjáiék, az az ember meg, aki még a pap előtt is megesküdtött, hogy amíg élnek, szeretni fogja, így bánt el vele.

Ilyenkor mindig eszébe jutott az esküvőjük, s hallotta is az öreg esperes asszonyosan magas hangját, amint összeadja őket és Jóska csendesen kimondja az *igen-t*. És azt is, ahogy a templom előtt a volt parancsnokának meg az órs többi tisztjének fogadkozik, akik odakint cigarettázva várták meg őket, hogy elmondhassák jó tanácsaikat.

Később, amikor az enyhébb napokon Sinkáék fagytól fellazult kertjézt tisztogatta, s hosszú nyelű gereblyével húzta össze a tavalyról ottmaradt krumpliszárat, a fák alá lehullt leveleket, már kevesebbet sírt, és többet gondolkodott.

Az esküvője képzett meg a leggyakrabban most is, de az már ritkábban, ami a templomban meg a templom előtt történt, sokkal inkább az, ahogy Jóska otthon, a vacsora alatt viselkedett.

Már hajnal felé járhattak, amikor az öreg Kós, aki az ő lakodalmuknak is a vőfélye volt, megsúgta az édesapjának, hogy a bor fogytán van. Hozni kellene még valahonnan egy keveset. Az édesapjának akkor már tényleg nem volt semmi pénze, hiszen vagy százötven embert kellett étellel, itallal ellátni, ezért megkérte Jóska-t, fizetné ő ki érte azt a néhány forintot.

Jóska akkorra már sokat ivott, a cimboráival hangoskodott is, így aztán, amikor csendesen elmondták neki ezt a borügyet, hirtelen kiabálni kezdett, s az egész násznép füle hallatára, azt ordította, hogy nem így egyeztek meg.

Pedig nem egyeztek meg sehogy. Rózi tudta, hogy az esküvő előtt szó sem esett a lakodalmi költségekről. Mindent az ő szülei fizettek. És még volt képe ilyeneket kiabálni! Ott, az egész násznép előtt! És persze nem fizetett! Később félhízában kellett a süldőt eladni, hogy adósságban ne maradjanak.

Azon is csak mostanában gondolkodott el, hogy Jóska tulajdonképpen be sem mutatta őt a szüleinek.

A faluban az volt a szokás, hogy a fiú szülei még a megkérítés előtt eljönnek a lányos házhoz a családdal ismerkedni, s megbeszélni, hogy-mint alakul majd a fiatalok élete ezután. De Jóska anyjáiék csak az esküvőre érkeztek meg, akkor is olyan későn, hogy már az állomásról jövet, az utcán csatlakoztak a lakodalmi menethez. A templom előtt — persze — ők is megcsókolták, s minden jót kívántak neki, de abban a nagy forgolódásban Rózi nem tudta megkülönböztetni őket a sok idegen között. S otthon, a vacsoránál sem tette meg azt, hogy odahozza őket, s legalább annyit mondjon: nézzék meg, ez lesz a menyűk! Úgy, fátyolosan, hosszú ruhába öltözötten neki kellett odamenni végül hozzájuk.

Ez a dolog akkor is fájt neki, de most, hogy a hosszú és magányos napokon az emlékezésre kényszerítve, újra átélte az akkor történeteket, még több keserűséget okozott neki ez a viselkedés.

Az esküvő után — furcsamód — többnyire mindig egy jóval későbbi esemény jutott eszébe. Már jóideje itt laktak, amikor egy reggel elhatározta, hogy a léccel elkerített folyosó elé, ahol eddig csak hosszú szálú gaz meg csomós fű nőtt, virágoskertet épít.

Estére kikapálta, felásta, boltban vett fűmaggal bevetette, másnap friss palántákkal ültette tele az ágyásokat. Szombatra, amikorra az urát várta, a gondos öntözéstől már ki is fakadt egy-két virág.

Rózi azt várta, hogy tetszeni fog a munkája, de Jóska, aki akkor is félig részegen jött haza, amikor meglátta a szépen elkészített kertet, kiabálni kezdett. Azt ordította, Rózi ahelyett hogy a munkáját végezné, ilyesmivel szórakozik. Aztán, amikor már kellőképpen felingerelte magát, előrántotta a konyhaajtó mellé állított kapát, s nagy, szertelen mozdulatokkal kezdte kikapálni a gondosan elültetett virágokat. Közben tovább kiabált arról, hogyha Rózi mindenáron kertészkedni akar, akkor vessen a sok iarka gaz helyébe babot.

Ha ez a kép feltűnt előtte, még több szeretettel tisztogatta, majd amikor arra is megkérték, ásta fel, s ültette be Sinkáék kertjét.

Rózi lány korában is szerette az efféle kerti munkát. Ilyenkor egyedül lehetett, s kedvére elbábrálgathatott a növényekkel. Gondosan körülkapált minden tövet, s ha a szerszámmal nem fért elég közel hozzájuk, lehajolt, s kézzel nyomta szét a rögöket.

Othon az édesapja mondta meg előre, mit hova vessenek, s így gyakran nem egészen az ő kedve szerint alakult a veteményeskert. Itt viszont Sinka bácsi azzal, hogy ő jobban szeret régi mesterségéhez híven faragni, gyalulni, ráhagyott mindent. Ez a bizalom nemcsak hogy jólesett Rózinak, de a kertészkedés kellő elfoglaltságot is adott neki. Egyre többet és egyre jobb kedvvel dolgozott. Megesett, hogy már akkor munkához látott, amikor Sinkáék még aludtak. Később pedig, ahogy a nap melegebben sütött, a kis Marit is kihozta magával. Jól felöltöztette, betakarta, aztán egy ruháskorásban odatette a bodzafa tövébe. Esténként, mikor fürdette, örvendezve látta, hogy a kicsi arca miként lesz fokról fokra barnább, hogyan válik el mindjobban a ruhával eltakart, fehér testétől.

A nappalok így, dolgozva s a munkára figyelve már valamivel könnyebben teltek el vele, de amikor alkonyodni kezdett, mindig elfogta a jól ismert, szorongató félelem. Tudta, hogyha a kicsit rendbe teszi, elaltatja, megint olyan rette-

netesen egyedül marad. Hiába fekszik le, hiába oltja el a lámpát, még hosszú-hosszú ideig Jóska kell gondolnia. Arra, vajon merre jár, miféle ágyakban alszik, ki készíti neki vacsorát. Mert akárhogy is volt, Rózi szerette az urát. Nem gondolkodott soha ezen, de leginkább azért szerette, mert mellette ő is olyan asszony lehetett, mint a nővére, vagy mint az anyja fiatalabb korában. Volt neki is kihez tartoznia, kire várnia, s volt kiről elmondania a jobb érzésű asszonyoknak, hogy az ő párja mennyire szereti a sóspogácsát, meg hogy leg nem venne egy ráncosra vasalt inget. És ilyenkor, ha ezek a dolgok eszébe jutottak, nemcsak az esze, de a válla meg a dereka is emlékezett. Néha keresztbe font kézzel maga fogta át a felső karját, hogy legalább így érezze azt a szorítást, amivel Jóska mindig olyan erősen húzta magához. Ha pedig megvillant előtte, hogy most valami ismeretlen helyen azt a másikat öleli ugyanígy, a tehetetlenségtől gyakran sirva fakadt, és az elébe tűnő képektől gyakran hajnalig sem tudott elaludni.

Rózi május elejéig járt át Sinkákékhöz. Akkor az egyik délután, amikor éppen a földiepret öntözgette, látogató érkezett a házhoz, Kovács Ica, Sinkáné keresztlánya, akivel már futólag ismerték egymást, s aki, ha találkoztak, mindig kedvesen elbeszélgetett vele.

Most is kijött hozzá. Megkérdezte, mit csinál, hogy van, de a történekről, amelyekről nyilván ő is tudott, nem kérdezett semmit. Ez jólesett Rózinak.

Már búcsúzni készült, amikor, mintha épp akkor jutott volna eszébe, megkérdezte, hogy mégis, meddig akar így elzárkózva élni, s ebben a kertben minden megállapodás nélkül, bizonytalanra dolgozni.

Rózi először bántotta, hogy azt a munkát, ami még most is olyan sokat jelent neki, így emlegetik, de aztán, hogy később elgondolkozott, be kellett látnia, mégis csak valami állandóbb elfoglaltság kellene neki, olyan, amiért rendes fizetés jár. Ez, ahogy most, egyik napról a másikra, ennek a két öregnek a kenyérére él, már tényleg nem tarthat sokáig. Jóska meg...

Két nap múlva újra meglátogatta Kovács Ica. Azt mondta, hogy a szederlevélszedésben a következő hétfőn indul a szezon. A vállalat, amelyik teát csinál a levélből, most keresi a ráérő lányokat, asszonyokat. Munkaidő nincs, mindenki annyit dolgozik, amennyit akar, keresni pedig elég szépen lehet. Gondolja meg, ez a munka eltart egy jó hónapig, s közben majd csak akad valami. Igaz, egy kicsit messze van az árter, de ha kell, ő szívesen odaadja az egyik kerékpárjukat. A húga egy idő óta Pestre jár, nem kell neki.

Rózi gondolkodott, aztán, amikor a lány szombaton délután megint eljött, megmondta, hogy vállalja.

Mielőtt hétfő reggel felült volna a kölcsönkerékpárra, a kis Marit, akit már este a ruháskosárba fektetett le, vigyázva, hogy fel ne ébredjen, átvitte a szomszédba Sinkáné ugyanis, amikor nehezen megtalált szavakkal elmondta, miként határozott, megértette a helyzetét. Még azt is megígérte, hogy amíg odajár, nap mint nap vigyázni fog a gyerekekre.

A folyó, amelynek árterén a lecsonkolt fűzfák alatt a tavaszi árvizek után minden évben felfakad a szeder, jó négy kilométerre haladt el a várostól. A hajóállomáshoz, ahol jelentkezniük kellett, két úton lehetett eljutni. A főtér felé, vagy a kanyargó mellékutcákon, a piactéren keresztül. Rózi ezt a hosszabb utat választotta, hogy minél kevesebb alkalma legyen emberekkel találkozni.

Amikor mélyen a homlokába húzott kendővel megérkezett a hajóállomáshoz, a fehérre meszelt fabódé körül már vagy ötvenen álldogáltak. Főleg lányok, asszonyok, de volt köztük néhány izmosabb kamaszfiú is.

Rózi a várakozóktól távolabb szállt le, s a kendője alól villogó tekintettel figyelte, nincs-e itt olyan valaki, aki talán őt ismeri. A folyton alakuló csoportokban felfedezett ugyan egy-két környékbeli asszonyt, akikről tudta, hogy gyakran megfordulnak a templom téri boltban, de ezek egymástól jó távol beszélgettek. Ez egy kicsit megnyugtatta, majd miután a kerékpárt odatámasztotta egy kivénhedt nyárfához, közelebb merészkedett.

Szerencsére Kovács Icára nem kellett sokat várnia, s így az út mellé kitétt lócához már együtt mentek oda, hogy a szedési megbízottnál, egy szelíd arcú, szemüveges férfinél feliratkozzanak.

Amint a megbízott az utolsó jelentkezőt is bejegyezte, felállt, s jó hangosan többször is elkiabálta, merre kezdjék el a munkát, s hogy délután hány órakor kezdődik a mérés.

Aztán az asszonyok kisebb-nagyobb csoportokba elindultak a mutatott irányba.

Kovács Ica előzőleg csak annyit mondott Rózsának, hogy zsákokat meg a rakodáshoz kötelet hozzon magával, így Rózsi csodálkozva látta, hogy az asszonyok vastag férfinadrágokat húznak magukra, elébük kötény módjára kis zsákokat kötnek, némelyikük pedig még vastag bőrkesztyűt is húz, amelynek minden uj-jára vastag drótkarikák vannak tekerve.

Amikor a többiek példájára maga is megpróbálta erősen összeszorított tenyérét alulról felfelé húzva leveleitől megfosztani egy magányos szederszálat, az apró tövisek kivérezték a kezét.

A fájdalom meg az a látvány, hogy némelyik asszony még így, fedetlen kézzel is milyen gyorsan és ügyesen tépi le a leveleket, hirtelen elkészerítette Rózsit. Eszébe jutott minden szép terve, amit időközben kigondolt, hogy a keresetéből a kis Marinak a kinőtt kezeslábas helyett újat vesz, Sinkánénak meg a kedves-ségéért valami szép ajándékot. Ha nem szégyellte volna, talán még el is sírta volna magát.

Aztán elővette a zsebkendőjét, a kezére csavarta, s azzal próbálkozott ismét. Ha nagyon lassan is, de így már le tudott szedni néhány levelet. Később aztán arra is rájött, hogy lazábbra fogott ujjakkal zsebkendő nélkül is jobban megy a munka.

Kovács Ica is most dolgozott itt először, így amikor délután négy óra tájban hasogató derékkal, összeszabdalt kézzel, kirongyolódott ruhában a zsákjukat a mázsához vitték, az csak alig néhány kilót nyomott. Hazafelé menet kiszámították, hogy az egész napi munkájukkal összesen ha tizenöt forintot kerestek.

Másnap reggel azért eljöttek mind a ketten. Ica a többiek példájára nadrágot húzott, Rózsi meg a kredenc aljából előkereste az ura téli kesztyűjét, s ahogy látta, ő is drótkarikákat rakott az ujjára. Így aztán már mind a ketten könnyebben és sebesebben dolgoztak. Ezen a napon nem is fáradtak el annyira, meg valamivel többet is kerestek.

Ezt a munkát minden kezdeti fájdalom ellenére is egyre nagyobb kedvvel végezte Rózsi.

Eleinte leginkább annak örült, hogy végre kimozdulhatott otthonról, hiszen lány korában is, ha csak tehette, mindig ment, vagy a boltba, vagy a postára, vagy akár a szomszéd faluba is a keresztanyjáiékhöz, ezért az utóbbi időben már egyre nyomasztóbban hatott rá ez az önként vállalt raboskodás.

Amikor reggelenként elindult hazulról, újra eltöltötték azok a régi örömek, amelyek mindig a félig ismert, vagy ismeretlen házak, kertek, utcák láttán születtek benne. Már kicsi korában is szerette csendesen elnézegetni az útjába kerülő épületeket. Különös formákat fedezett fel rajtuk, némelyiket még állatokhoz is hasonlított. Megfigyelte azt is, hogy melyik házban milyen élet folyik, tudta, hol hánykor kelnek, melyik ablakban van virág, sőt, néha még azt is számon tartotta, hogy hol milyen színű ágynemű szokott száradni az udvaron. Ezeket a megfigyeléseket minden szándék nélkül végezte. Így magányosan is jól szórakozott.

A reggeli és esti utak ezt a régi kedvtelését hozták vissza neki. S az, hogy ezeket az utcákat azelőtt csupán néhányszor látta, még izgalmasabbá tette számára a munkába járást.

Új volt neki a táj is, ahol egész napon át dolgozott. Az ő falujuk a határ mellett, kisebb-nagyobb dombok között, folyótól távol feküdt, így ez a sík vidék szakadatlan földjeivel, kirajzolt útjaival érdekesnek tűnt előtte. A külső oldalán lépcsőzetes, belső oldalán pedig töretlenül leszaladó gát, meg a gát tövében kezdődő fűzfaerdő látványában gyakran elgyönyörködött. Néha még kerékpárra is ült, hogy a gát tetején haladva elmenjen megnézni egy villám sújtotta fát vagy valami más, neki való érdekességet.

Ahogy a munkát fokozatosan megszokta, s ahogyan az ő zsákjában sem volt már kevesebb levél a délutáni méréskor, mint a máséban, úgy került közelebb a többi, ott dolgozó asszonyhoz is.

Eleinte mindig olyan helyet választott, ahol egyedül lehetett. Még Kovács Icával is többnyire csak délben találkozott, amikor a városból idehangzó harangszóra valamennyien kihúzódtak a gátoldalba ebédelni. Később azonban már nem vigyázott ennyire, hogy mindenkitől távol maradjon. Megesett, hogy elgondolkozva túlhaladt azon a sávon, amelyet kijelölt magának. Ilyenkor néha más asszonyok közelébe jutott, akiknek, ha mondtak neki valamit az időről, vagy a munkáról, mindig válaszolt.

Így ismerkedett meg Kántornéval is.

A kis Marira gondolt éppen, s azt képzelte el, hogyan rázhatja az új csör-gőjét, amit nemrégiben Sinka bácsitól kapott, amikor azt vette észre, hogy a lába egy szederrel félig telt kosárba ütközik.

A hántolt vesszőből nagy gonddal font füles kosárról előbb az jutott eszébe, vajon hol lehetne ilyet venni, majd az, hogy vajon merre is terem itt ilyen érett szeder.

Amikor aztán felnézett, láthatta, hogy alig pár lépésnyire tőle egy nála egy-két évvel idősebb vékonyka fiatalasszony böngészik egy nagyra nőtt bokron, amely-nek levelei között itt is, ott is érett szemek pirosodtak.

Rózsi óvatosan átlépte a hosszukás kosarat, és csendesén vissza akart hú-zódni, amikor véletlenül egy száraz gallyra lépett, és az nagy csattogással ketté-tört a lába alatt.

A fiatalasszony hátranézett, elmosolyodott, aztán azt mondta Rózsának, jő-jön, szedjen ő is. Jut mind a kettőjüknek elég!

Előbb csak azt beszélgették, milyen érdekes, hogy itt már megérett, másutt meg még csupa zöld a szeder, de aztán a fiatalasszony azt is elmondta, hogy a kislányát akarja meglepni, akit majd délben hoz ki hozzá az ura.

Mikor felhangzott a harangszó, a kosár is megtelt, s Rózsi kötényében is jókora csomó lapult.

Együtt mentek ki a gátoldalba, egymás mellé telepedtek le, és amikor a fiatal-asszony egy konyharuhára kitöltötte a kosarát, egy hirtelen gondolattal ő is oda-öntötte, amit szedett.

Néhány perc múlva köhögő motorzúgás hallatszott, majd a gátórház felől nemsokára feltűnt egy olyan furcsa, háromkerekű jármű, amelyen odahaza Rác-znak, a rokkant trafikosnak volt.

A vászontetős autóféléből előbb egy négyéves forma kislány bújt elő, majd két mankót előhúzza egy testes barna arcú férfi, akinek, mint Rác trafikosnak, többől hiányzott a jobb lába.

A kislány sikongatva futott le az anyjához a ferde gátoldalon, majd óvatosan, mankóinak biztos támasztékot keresve elindult lefelé az asszony férje is.

Rózsi nem húzódott el tőlük, de kicsit távolabb ült le, hogy a családot jól megfigyelhesse.

A kislány hangosan örvendezett a szedernek, és hol összevissza ugrált, hol meg anyja ölébe dugta a fejét. Közben a szülei csendesén beszélgettek. Előbb valami Károly bácsit emlegettek, aki a szomszédjukban akar házat venni, aztán meg egy permetezőt, amit már régen haza kellett volna vinniök.

Ahogy nézte a nyughatatlan gyereket, s ahogy hallgatta a csendes beszédet, Rózsi hirtelen elszomorodott.

Mert így, éppen így képzelte el ő is az életét, hogy a gyerek játszik, ők meg csak ülnek és csendesen beszélgetnek.

De hát Jóskaival még beszélgetni sem lehetett rendesen! Magas, rekedtes hang-ján más embereknél mindig hangosabban szólt, ha meg ivott, akkor különösen erős és bántó volt a hangja. Amikor a kis Mari megszületett, és bejött hozzájuk a szülőotthonba, akkor is olyan erősen kiabált, hogy még a legszélső ágytól is odafigyeltek. Hiába mondta neki, hogy csendesebben, ez nem olyan hely, ahol így lehet hangoskodni, csak tovább ordított. Pedig, ha máskor nem, legalább ilyenkor azt teszik a férfiak, amit az asszony kér tőlük. De ő még akkor se...

És enni sem lehetett vele rendesen! Ha megjött, és az ebéd még nem volt kész, kiabálni kezdett, s durván követelődött. Amikor aztán elébe tette az ételt, gyorsan bekapta, s vagy mindjárt lefeküdt aludni, vagy elment hazulról. Az, hogy legalább egyszer is ott maradt volna vele, vagy csak egyszer is mondta volna, hogy na hát, jólesett neki, amit főzött, azt nem!

Már az esküvői vacsorán is hogy viselkedett! Tudta, hogy mi szokás a falu-ban, hogy az új pár kapja az első tál levest, és a vőlegénynek kell belőle merni a menyasszony tányérjába, de persze ő csak magának rakott. Még a kanalat sem fordította feléje, hogy legalább könnyebben szedhessen.

Ilyen volt! Nem lehetett vele enni se, beszélgetni se rendesen! Ezek meg itt... A gyerek játszik, és ők szépen, micsoda szépen... Pedig ennek a szegény embernek még a lába is... Jóska meg...

Hiába pakolt magának reggel a Sinkáéktól kapott házi kolbászból egy jókora darabot, Rózsi torkán nem tudott lemenni két jó falat, és amikor a furcsa jármű a közeli lejárónál megfordulva már ismét a gátórház felé pöfögött, még akkor is azt kérdezte, miért tud ilyen jóra való lenni az egyik ember, s miért lett az ő élete ilyen, miért?

Ebéd után az asszonnyal együtt mentek vissza a fák alá. Egymás mellett kezdtek dolgozni, és többnyire egy időben telt meg a zsákjuk is.

Ott, egy-egy forduló között mesélte el Kerekesné — a nevüket, amint munkába fogtak, mindjárt megmondták egymásnak —, hogy az ura bányász volt, s egy bányamolnás vitte el a lábát. A törst — így mondta az asszony, a törst —, szép nyugdíjat ad neki, és úgy kapta tőlük ezt az autót is. Később azt is megemlítette, hogy a férje nyaranként átvevőként dolgozik a vesszőhúzóknál. Mire itt kifogynak a szedésből, náluk épp akkor kezdődik a munka. Ha Rózsának kedve van, szívesen szól, hogy írják fel már most jó előre a nevét.

Kerekesnével aztán később is összetartottak. Megbeszélés nélkül is egyszerre indultak el hazulról, együtt dolgoztak, együtt ettek, s délutánonként egyszerre mentek leméretni a teli zsákokat.

Kovács Ica, ha csodálkozott is, nem haragudott meg Rózsira ezért az új barátságáért. Fiatalabb volt nála, meg könnyebben barátkozó. Talált is hamarosan magához való lányokat.

Kerekesné, míg a többi asszonytól távol az egyre érettebb, s az egyre nehezebben szakadó leveleket szedték, sokat mesélt Rózsának. Gyorsan pergő mondatokban, hosszadalmasan mesélte el házasságának történetét. Azt, hogy a nagynénjéék hogyan mutatták be neki egy bányásznapon az urát, hogyan vonatozott később hozzá vasárnaponként kétszáz kilométerről, minden alkalommal kendőt, nyakláncot, s más efféle ajándékot hozva, s az esküvőjük után hogyan vitte le őt két egész hétre a Balatonra.

Rózsai szótlanul hallgatta az asszonyt, s közben mind keserűbben tette fel magának a kérdést, hogy ővele miért nem viselkedtek így, ő miért nem élhetett, mint ez az asszony, ilyen szép, csendes életet.

Még maradt itt-ott egy kis szednivaló az ártéren, amikor Kerekesné szól, hogy a következő hét szerdáján reggel hat órákor kell a vesszőhúzóknál jelentkezni. Ha tényleg meggondolta, legyen ott ő is.

Rózsai nem tűnődött sokat. Már amikor Kerekesné megemlítette, akkor úgy döntött, hogy erre a munkára is vállalkozni fog. Amióta dolgozott, könnyebben és nyugodtabban élt. Az első nehéz napok után már jobban is keresett, s ahogy eltervezte, meg tudta venni a kis Marinak az új kezeslábasát, Sinkánának meg az ajándékkendőt. Még egy kis pénzt is össze tudott gyűjteni a kockás konyharuha alatt.

Vasárnap délutánonként, amikor a kicsit kivitte az udvarra napozni, akkor érezte leginkább, hogy ezzel a munkabajárással mennyire megváltozott az élete. A csend, ami azelőtt mindig körülvette, most szokatlan volt neki, az eperfákat a kút körül kicsiknek találta, s aprónak a házat is.

Furcsa volt az is, hogy ilyenkor nyugodtan ülhetett, és amikor maga mellett leengedte a karját, érezte, hogyan hullámszik benne a hosszú napok alatt megszokott munka szakadatlan üteme.

Ilyenkor mindig azzal szórakozott, hogy a kis Marit nézte. Ha aludt, megfigyelte rajta a változásokat, s csodálkozva, olykor szinte megdöbbenően tapasztalta, hogy a kismuló arc hogyan veszi fel Jóska ismerős vonásait.

Sétálni azonban, hiába hívták Sinkáék, soha nem ment el velük. Mert hiába telt már el karácsony óta annyi idő, a félelem, hogy valaki megállítja, s mint akkor a boltban, faggatni kezdi, ilyenkor mindig újraéledt benne.

Azt lassan-lassan már meg merte tenni, hogy munkából jövet egyedül be-menjen valamelyik távol eső boltba, sőt egyszer, amikor a villany elromlott, még a szerelőhöz is elmerészkedett, de az ilyen vasárnap délutáni sétákra még mindig nem vállalkozott. És hiába értette meg magát olyan jól Kerekesnével, tulajdonképpen mindig félt, hogy egyszer majd ő is faggatni kezdi. Mert Kerekesné sem tudott az ő életéről jóformán semmit. Amikor megismerkedtek, nagyon zavartan, félbehagyott szavakkal csupán annyit mondott el neki, hogy az ura, mint a környékről annyian mások, Pestre jár dolgozni, s hogy a kislányukra, amíg ő odavan, a szomszédasszony vigyáz. Egyszer elmondta még, hogy az a ház, ahol laknak, nem az övék. Úgy bérelték ki egy idős tanyai embertől, akinek azelőtt sok földje volt meg több háza, s amíg be nem költözik a visszkapott tanyájáról, bérbe adta az öreg, megsüllyedt épületet.

Amikor Kerekesné olykor az egyéb dolgai felől is kérdezősködött, Rózsai torka mindig összeszorult, és soha nem a kérdésre válaszolt, hanem többnyire a kislányáról kezdett beszélni. De minden ilyen alkalommal egyre inkább látta, hogy mennyi rossz perccet okoz neki ez a kényszerű titkolódzás. Amikor néha úgy gondolta, most elmond Kerekesnének mindent, mégis megtorpant. Sehogy sem tudta elúzni azt a gondolatát, hogy ami vele történt, az mégis csak az ő dolga. Az ő szégyene, ami neki okozott olyan keserves napokat, amit nem tehet rendbe senki, amit nem igazíthat el más ember, csak egyedül ő!

Amikor az első reggelen megérkezett a gátórházhoz, ahol a vesszőhúzókat gyülekezését tartották, Rózsit ugyanaz a szorongás fogta el, mint a levélszedés első napjának reggelén. Összevont szemmel figyelte most is, kik csoportosulnak Kerekésné férje körül.

Ez a félelem, hogy majd felismerik és beszélni fognak róla, nem most uralkodott el rajta, hanem már egészen kicsi korától megvolt benne.

Ötéves lehetett, amikor a szülei egyszer elvitték valami rokon leány lakodalmára. Ahogy a vacsorát megették, mondták neki, hogy menjen oda és szavalja el a köszöntő verset az új pár előtt, amit erre az alkalomra tanult. Oda is állt elébük, bele is fogott a versbe, de amikor a kezével egy mozdulatot tett, leverte az asztal szélére állított borosüveget. A piros bor mind a menyasszony fehér ruhájára ömlött. Ahogy ott állt a lakodalmas nép közepén, ijedtség szorította össze és rettenetes volt éreznie, hogy most mindenki őt nézi és csak róla beszél.

Ha ezután valami feltűnőbb dolgot kényszerült tenni, mindig ez a soha ki nem fakuló emlék tűnt fel előtte. Még ha új ruhát kapott, azt is csak hosszas noszogatásra vette fel, hogy elmenjen benne a templomba, s ha az iskolában a többi gyerek előtt felszólították, akkor is mindig összeszorult torokkal, csak igen nehezen tudott beszélni. Mindig, mindig a csendességre vágyott. Igyekezett úgy intézni az életét, hogy őrla ne is tudjon, ne is beszéljen senki.

Rózsinak itt is szerencséje volt. Ahogy egy alacsonyra metszett barackfa mögül sorra vette az embereket, nem talált köztük egy ismerőst sem. Ennek okát azzal magyarázta, hogy ez a munkahely már messzebb esett a várostól, s ide inkább a környékbeli tanyákról meg az egyik közeli faluból jöttek a jelentkezők.

A vesszőhúzást, ha nem is volt könnyebb a levélszedésnél, Rózsai érdekesebb és szórakoztatóbb dolognak találta.

A férfiak szárvágóval levágták és kévébe kötötték a tőkékről felfakadt, hosszú levelű szálat, az asszonyokat pedig egy földbe szúrt, rugalmas villa formájú vasszerkezetbe csapva lehúzták róluk a nyers héjat.

Az asszonyokat egy hatalmas koronájú nyárfa alá telepítették. Sorban egymás mellé, annyi helyet hagyva csak közöttük, hogy a fosztásra váró meg a letisztított vesszőcsomónak jobbról-balról elegendő hely jusson.

A munkát hamar megszokta. A keze már edzett volt, s az első nap végére begyakorolta a fogásokat is. Bal kézzel a melléje tett csomóba nyúlt, kiemelt egy szálat, azt a hegyénél fogva egy jó lendülettel az ék alakú vasba vágta, majd egy gyors mozdulattal maga felé húzta. Megegett, hogy már egyetlen rántástól is leszakadt a vessző héja. Ilyenkor örült, és még gyorsabban dolgozott.

Ezt a munkát, éppúgy mint a levélszedést, aszerint fizették, ki hány kilót tudott délutánonként átadni. Rózsai mindjárt az első napokban a legügyesebb asszonyok közé került. Ez csendes büszkeséggel töltötte el.

Különben is, mindig tartogattak számára néhány szép órát ezek a napok.

Az asszonyok sok érdekes dolgot beszéltek körülötte, és ő szívesen hallgatta történeteiket, vagy azt, ahogy különös ismerőseiket emlegetik.

Egy rövid hajú fiatalasszony, akinek a férje a vasútnál dolgozott, néhány héttel azelőtt külföldön járt, és az utazásáról meg különösen a vámvizsgálatról sok érdekes dolgot mondott. Az ő szavai nyomán Rózsának ismét eszébe jutott az a néhány könyv, amit még lány korában más országokról olvasott, s így azok a rég elfelejtett dolgok is, amikről azelőtt olyan sokat gondolkodott. Az, hogy a határon túl is olyan színű-e a föld, mint idehaza, meg hogy más országban milyenek lehetnek a fák. Vágnak-e ott télen hízót, van-e kemence, s milyen ruhákat viselnek az asszonyok.

Ezek a gondolatok gyakran félnapokon keresztül is foglalkoztatták. Így gyorsan telt az idő, s ha dolgozott is, jól szórakozott.

Mikor a beszéd abbamaradt, az asszonyok többnyire énekelni kezdtek. Rendszerint egy idősebb néni zendített rá először, aki mindig fekete kendőt hordott, s akiről azt beszéltek, hogy azelőtt a temetésekre járt búcsúztatni. Az asszonynak szép, erős hangja volt, s ha énekelt, mindenki szívesen hallgatta. Egy ideig egyedül dalolgot, de aztán lassan-lassan valamennyien csatlakoztak hozzá. Ahogy egy kis idő eltelt, Rózsai is nekibátorodott, s előbb csendesen dúdolgatva, később mind erősebben mondta a soron következő dalokat.

Egyszer, ahogy nagyon magába feledkezve dolgozott, nem vette észre, hogy a többiek két versszak után abbahagyták a nótát, s így a harmadik szakaszt már csak egyedül énekelte végig.

Amikor erre rájött, elpirult, de nem jött zavarba, s nem is bosszankodott, mert a többiek arcán látta, amit eddig jóformán maga sem tudott, hogy mások-

nak is tetsző, kellemes hangja van. Ettől kezdve még bátrabban, még nagyobb kedvvel énekelt.

A vasutas felesége sok árulni való holmit is hozott külföldről. Ezeket reggelente, míg a munkáhos készülődtek, sorra mutogatta az asszonyoknak.

Egy vékony szálú selyemkendő, amelyre tarka színekkel mindenféle városképek meg folyók s hegyek voltak rajzolva, nagyon megtetszett Rózsinak. Gondolta, megveszi, de mielőtt szót volna, meg akarta nézni, hogyan is áll a pénzzel odahaza. Amikor másnap szót, hogy a kendő mégis kellene, a fiatalasszony éppen nem hozta magával. Azt mondta, menjen el érte Rózsi este, ha a munkával végeztek.

A vasutasék a nagyalomáshoz közel, egy nemrégén készült, háromemeletes épületben laktak. Rózsi még soha nem járt ilyen új házban. Otthon nem voltak effélék, itt a városban meg még nem adódott alkalma, hogy egyet is meglátogasson.

Ezért érthető izgalommal lépte át a világoszöld ház küszöbét, s ahogy haladtak felfelé, figyelmesen nézte a vékonyka fémkorlátot, az emeletenként három irányba nyíló színes ajtókat.

A harmadik emeleti lakásba lépve először az előszoba falán akadt meg a tekintete. A falat egy sárgás rafiaszőnyeg borította, amelynek felső szegélyét fekete vasból készült fogással erősítették oda. Ezen a fogason egy szokatlanul rövid nyelvű esernyő meg egy fényes esőkabát lógott.

Rózsi meg akarta tudni, hogyan használják ezt a rövid nyelvű esernyőt, de aztán az elébe kerülő újabb érdekességek elfeledtették vele ezt a kérdést.

A vasutasék nagyobb szobájában éppen olyan festetlen bútor állt, amelyet az áruház kirakatában lehetett látni, a szőnyegek mintája pedig szabálytalan és tarka volt. A falakon tálak, tányérok függtek, közöttük itt-ott egy esküvői meg családi kép.

A fiatalasszony, míg a kendőt a másik szobából előhozta, az egyik piros huzatú karosszékre ültette le Rózsit, aki így, kényelmesen helyet foglalva tovább nézelődött. Közben arra gondolt, milyen furcsa lehet egy ilyen magasban levő lakásban élni, a szomszédoktól ennyire szorosan körülvéve, minden udvar meg virágoskert nélkül. Eszébe jutott az is, vajon mit csinálna itt a kis Marival egy vasárnap délután. Kitenné az erkélyre, vagy elvinné inkább sétálni? Meg amúgy is, mennyire másképp kellene itt élni! Ha a gyerek sirna, tán még át is szólnának a szomszédból. De a takarítás! Az egészen más lenne itt! Milyen szép sima ez a padló, és akár a szülőotthonban, nagyok és tiszták az ablakok. Sok időbe telhet, amíg megtisztogatja valaki. Nagyon sok időbe!

Aztán újra a bútorokat meg a képeket kezdte nézegetni. Ezek, úgy ahogy voltak, nagyon tetszettek neki. Különösen az asztalra meg a székek támlájára rakott sok apró csipkének örült, amelyek láthatóan nagy gondossággal voltak kikeményítve, kivasalva. De legtovább az állólámpát nézte, amelynek vastag csomós nádból készült a lába, és vastag szálú szalmából az ernyője...

A kendőt, amikor a vasutasné a kezébe adta, egy keret nélküli tükörben próbálta fel. Úgy találta, jól áll, így kifizette.

Amikor az ajtóban búcsúzkodtak, véletlenül megint az asztalt borító csipke-terítőre esett a tekintete. Előbb megkérdezte a fiatalasszonytól, ő horgolta-e, majd amikor megtudta, hogy igen, kis tanakodás után megkérte, alkalomadtán tanítsa majd meg ezekre a szép mintákra. Horgolni ugyan tud, de ezeket a mintákat nem ismeri.

Míg hazafelé ment, azon gondolkodott, hogyan fogja majd ilyen szép világos terítőkkal díszíteni az ő sötét színű bútorát, sőt még azt is elhatározta, hogy megpróbál maga egy olyan szalmaernyős lámpát is készíteni, hiszen szép szalma van otthon, nádat meg talál az ártéren. Hátha sikerül! A villanyt meg majd beleszereli valaki.

Csak amikor hazaért, akkor vette észre, hogy amióta karácsony másnapján Jóskát mindenfelé kereste, először jött végig azóta az állomástól hozzájuk vezető úton. Visszagondolt, nem látta-e vajon olyan valaki, akivel nem lett volna szerencsés a találkozás, de amikor Sinkáék kapuján belépett és meghallotta a kis Mari zavaros beszédét, már nem gondolt többé ilyesmire.

Ahogy megegyeztek, a vasutas felesége munka előtt, ebédidőben tényleg megtanította Rózsit néhány szép minta horgolására. A fiatalasszony, míg a fogásokat magyarázta, folyton csak a lakásukról beszélt. Többször is elsorolta, mit, mennyiért meg hol vásároltak. Főképp azzal dicsekedett, hogy egy-egy ilyen utazással milyen nagy pénzeket tud keresni, s ha az ura szabadjegyével tyúkot, tojást visz fel Pestre, egy-egy ilyen útja is milyen nagy haszonnal jár.

Rózsi soha nem szerette az ilyen könnyen szerző embereket. Volt az ő családjukban is egy efféle, ügyeskedő férfi, akit Károly sógornak hívtak, és aki, amíg lehetett, a tanyák között összevásárolta a dohányt, és vagy mindjárt úgy levelesen, vagy megszáritva és felvágva a motorbicikli ülése alatt a Tiszántúlra meg még messzibb vidékekre hordta. Ezzel sok pénzt szerzett, s ha ivott, azt, hogy neki hány ezer forintja van, mindig szívesen emlegette. Amikor meg Rózsi keresztanyja, aki édes húga volt neki, házat akart venni, és ahhoz kellett volna egy kis segítség, nem adott. Pedig csak kölcsönbe kérték, mégsem adott!

Igy aztán a vasutasné hiába volt hozzá olyan kedves, sehogysem tudott vele összemelegedni. Ezért, ha kevesebb alkalma is nyílt erre, továbbra is inkább Kerekesnével tartott. Az asszony ugyan csak elvétve ért rá egy kis beszélgetésre, hiszen a férje állandóan ott volt körülötte, de Rózsinak még ezek a ritka találkozások is sokat jelentettek. Most eszmélt csak rá, milyen jólesik neki egy-egy kedves szava, csendes érdeklődése.

Azt, hogy ezután olyan fordulatot vett az élete, amely leginkább magát Rózsit lepte meg, ugyancsak Kerekesnének köszönhető.

Már jól benne jártak a nyárban, amikor egy fizetésnapon, még az árnyékos gátoldalban a városból érkező pénzt várták, néhány közömbös mondat után az asszony megkérdezte, mit csinál, majd ha itt is kifogynak a munkából. Igaz, a férjétől úgy hallotta, legalább szeptember közepeig kitart ez a telep, de azután, mégis, mi lesz majd azután?

Rózsit nem érte váratlanul a kérdés, hiszen amióta az ő munkája után éltek, egyre többet gondolkodott ezen, de azon túl, hogyha itt végeznek, akkor is csak dolgozni fog, nem tudott egyéb választ adni magának. Úgy gondolta, majd megkéri Sinkáékat vagy Kovács Icát, hogy segítsenek rajta.

Kerekesné a bizonytalan szavakat hallva nem is várt tovább, hanem elmondta, amiről már korábban is szólni akart.

A malom melletti téglagyárba lányokat meg asszonyokat keresnek. Ezt az ő idősebbik bátyja mondta neki, aki zsákos a malomban, s így gyorsan megtudta a hírt. Úgy tervezték, ha itt végeznek, ő átmegy oda, de közben mégis sikerült elintézni, hogy szeptembertől a kollégium konyhájára kerüljön. Ez, ha nem is fizetik meg túlságosan, mégiscsak tisztább, s könnyebb munka, amit kár volna elszalasztani. Ezért, ha Rózsi akarja, szívesen szól a bátyjának, aki talán még el tudja intézni, hogy a téglagyárba felvegyék.

Meghozták a fizetést, így nem beszélgethettek tovább. Rózsi a hirtelen ráért gondolatok miatt nyugtalan lélekkel indult haza.

A lehetőség, hogy esetleg gyárban dolgozhat, ellentmondó érzéseket váltott ki belőle. Annak örült, hogy ilyen módon talán állandó munkához juthat, s egy darabig az elhelyezkedés felől nem kell gondoskodnia, de amúgy meg félt is, hiszen a téglagyár mégiscsak gyár, ahova nap mint nap el kell menni, másokkal összedolgozni, úgy, ahogy azt megparancsolják. Ott nem lehet megcsinálni azt, ha nem ízlik a munka, hát valami jó árnyékos helyre leülnek azzal, hogy amit így elveszítenek, majd behozzák később. Ott nincs megállás, ott dolgozni kell! Tudja jól, mennyire, hiszen itt is, másutt is látta már az apró rakodó koscsik mögött erőlködő, barnára égett férfiakat, meg a száradó téglarakások között hajladozó nőket.

Amikor a következő nap megint találkoztak, mégis igent mondott. Ezt leginkább a biztos pénz miatt tette. Az, hogyha nemcsak ilyen alkalmi, hanem állandóra felvett munkás lesz, a biztosítás is jár majd neki meg a kicsinek is, csak később jutott eszébe. Ennek aztán még külön is örült.

Úgy beszéltek meg, hogy amikor Kerekesné ura ráér, a háromkerekű autóján beszalad vele a malomba, ahonnan a sógora majd átviszi Rózsit a téglagyárba.

Mivel nem tudta, hogy ez mikor következik be, ezért reggelenként gondosabban öltözött, s a kosárban mindig magával vitte a vasutasnétól vásárolt tarka kendőt.

Harmadnap szólt neki Kerekesné, hogy a férje ma délelőtt biztosan ráér.

Igy is lett. Már tíz óra tájban kiabálták a nevét, és Rózsi azonnal szedelőzködött is, leginkább arra vigyázva, hogy a kendőt még futtában is csinosra kösse.

A sógor, egy csendes, jóra való ember, már tudott a dologról, s ahogy eldünnyögött szavaiból kiderült, már járt is odaát a téglagyárban. Van még néhány hely, s gondolata szerint Rózsit biztosan felveszik.

A gyár apró ablakos, kőpadlós irodájában egy álmos arcú művezető fogadta őket. Kérdezett egy-két dolgot Rózsitól, hogy hol lakik, meg hogy merre dolgozott

eddig, majd felírta a nevét, és azt mondta, hogy a munkakönyvével jelentkezzen a mellettük levő irodában. Ha akar, már reggel jöhet is.

Rózsának csak amikor már visszafelé dőcögtek a különös járművön, akkor jutott eszébe, hogy neki tulajdonképpen még nincs is munkakönyve. Odahaza nem váltották ki, itt meg sem a levélszedésnél, sem a vesszőhúzásnál nem volt szüksége rá. Most azonban valahogy el kell majd intézni ezt is.

Amint megérkeztek, mindjárt meg is akarta kérdezni Kerekesné, hogy ezzel a gondjával mitévő legyen, de aztán hirtelen eszébe jutott, hogyha az asszony tanácsát kéri, esetleg olyan dolgokat is kérdez, amikre nagyon nehéz lenne őszintén válaszolnia. Így inkább hallgatott.

Este aztán, amikor a kis Mari már elaludt, maga gondolta el, mit is fog tenni.

Elmegy a tanácsházára, ott elmondja valakinek, miért is kell a munkakönyv neki. És ha megkérdezik, mi van az urával, csak annyit mond majd, hogy... hogy különélnék. Ennek a szónak aztán nagyon megörült. Különélnék, különélnék — ízlelgette, forgatta magában, s a végén úgy felbátorodott, hogy elhatározta, nem is vár tovább, már másnap elmegy az igazolványt kiváltani.

Ebédig odakint dolgozott, s úgy két óra tájban, amikor a legkevesebb ember járt az utcákon, bekerékpározott a tanácsházára.

Amikor ott állt a hűvös folyosón, amelynek falán jobbról-balról vékony dróthálók alatt mindenféle géppel írott meg nyomtatott hirdetések sorakoztak, hirtelen sebesen kezdett verni a szíve. Annnyira sebesen vert, hogy még lélegezni is alig tudott, s ha meg nem kapaszkodik az egyik ablakdeszkában, talán még el is esett volna.

Sokára tudott csak erőt venni magán, hogy egy mellette elhaladó fekete köpenyes lánytól megkérdezze, hol csinálják a munkakönyveket.

A lány, aki csodálkozva nézte kifakult arcát, meg-megrebbenő szemét, a folyosó legutolsó szobájába küldte.

Szerencsére ennek az ajtaja nyitva volt, s három-négy hozzá hasonló kendős-kötényes asszony állt a szoba egyik sarkában terjeszkedő íróasztal előtt.

Rózsai ettől a látványtól hirtelen megnyugodott. Amikor rákerült a sor, szépen elmondta, miért jött, hogy ki szeretné váltani a munkakönyvét, mert olyan munkát vállalt, ahol szüksége van rá.

Az idős férfi, aki az asztal mögött ült, azt mondta, rendben van. Elkérte a személyi igazolványát, s mondta, hogy lépjen át ide a szomszéd trafikba okmánybélyegért. Mire visszajön, el is készül vele.

Amikor a barna fedelű, friss enyvszagot árasztó könyvecskét a kezébe vette, szokatlan érzések töltötték el. Bátortalan ujjakkal hajtogatta a hangos zizegésű lapokat, s egymás után többször is elolvasta az első oldalra vastag betűkkel írott nevét. A korábbi feszültség most valami könnyű örömmé oldódott benne, de ugyanakkor eltöltötte egy furcsa felelősségérzet is, s egy hang szinte szabályos mondatokban ezt hajtogatta neki: ez te vagy, ez te vagy, ezt most már soha senki nem veheti el tőled!

Jóformán köszönni is elfelejtett, s még odakint a hirtelen rászakadó napfényben is hol kinyitotta, hol becsukta a piros szegélyű igazolványt. Mielőtt kerékpárra ült volna, gondosan bekötötte egy zsebkendőbe, s az úton, míg hazafelé hajtott, folyton csak azt figyelte, ugyan nem veszett-e el.

Mielőtt a téglagyárban jelentkezett volna, több dolgot is el kellett intéznie.

Legelőször is kibiciklizett a ház gazdájához a tanyára, hogy a bért, amivel már jó ideje tartozott, kifizesse. Beszélt Sinkáékkal is, hogy mivel ezután még korábban kell majd felkelnie, a kis Mari szeretné már este átvenni hozzájuk. Elment Kovács Icaékhoz is, hogy megköszönje, s visszaadja a kerékpárt, hiszen a téglagyárba gyalog is el tud majd járni. Ha jól kilép, ott van egy negyedóra alatt. Mielőtt Kerekeskéhez is elment volna, akik már amúgy is jó ideje hívták, három különböző színű, szivacsból készített rózsát vásárolt a piacon. Az ilyen drótszárú virágok már régóta tetszetek neki, és örült, hogyha magának nem is, de legalább másnak vásárolhat belőlük.

Ezeket az utakat már minden félelem nélkül, a soron levő dolgaira gondolva tette meg. Egyszer fogta csak el a régi félelem, amikor az állomás melletti kocmánál jött el, s az összevissza döntögetett kerékpárok között ott álltak, s láthatóan órála beszéltek Jóska régi ivócímboráit. De amikor elhaladt előlük, vállalt vont, s gyorsan kioldódott belőle a korábbi félelem.

Az ura ebben az időben már csak elvétve jutott eszébe. Egy más férfiaktól látott ismerős mozdulat, vagy egy tőle megszokott indulatosabb szó emlékeztette csak rá. Fájdalmat már alig okozott neki az ilyen emlékezés. Csak mintha üresebb s fáradtabb lett volna az ilyen gondolatok után.

A táglagyár ott volt nem messze, a bútörüzem szomszédságában, a vasútállomás mellett. Magas lábakon álló szárító színjei, hosszúkás égetőkemencéje jól látszott a vonatablakból, s a zöld fák alatt elnyúló téglaporos udvar, a jövőmenő barna emberekkel szép és érdekes látványt nyújtott.

Közelről azonban ez a kép megcsúnyult. Előtűntek az égetőkemence falának sokszor javított repedései, az agyaghordó csillék horpadt teste, a mindenfelé szétdobált, rússzul kiegészített tégladarabok.

Ahogy Rózsi hétfőn kora reggel zsebkezdőjébe csavart munkakönyvével a félig szétdőlt léckapun belépett, ezek a dolgok tűntek fel neki. Amikor először járt itt, nem volt alkalma figyelni ilyesmire, most aztán, míg félrehúzódvá, kicsit zavartan az iroda nyitására várt, a gyárnak ez a csúnyábbik arca tárult fel előtte.

Ettől hirtelen elszomorodott. Az ártér, a frissen zöldellő fák meg sima gátoldal jutottak eszébe, ahol, most érezte csak igazán, mennyire jó volt dolgozni is meg nézelődni is. Közben kényszerűen hallgatnia kellett egy késve érkező férfi durva kiabálását, ahogy csapja, rúgdossa elromlott biciklijét.

Aztán egy festett körmű nő különféle papírokra felírta a nevét, a munkakönyvét pedig egy hosszúkás fadobozba állította a többi igazolvány közé.

A művezető, akinek az arcát most még álmosabbnak találta, csak jó félóra múlva került elő, s amikor mondta, hogy amint megbeszélték, munkára jelentkezik, csak sokára ismerte fel.

Már jól benne jártak a délelőttben, amikor végre dolgot is kapott. Egy végtelennek tűnő szárítószin egyik sarkába állították azzal, hogy a hosszú téglacsomókat rakja át, s dobálja ki belőlük a száradás közben megnyomorodott darabokat.

Eleinte igyekezett gyorsan dolgozni, hiszen megmondták neki, hogy a munkát itt is teljesítményre fizetik, a csuklója azonban hamar elfáradt, s a keményre száradt, érdes agyagkockák több helyen is felsebeztek a kezét.

Egy óra is eltelt, míg az első sorral végzett, de amikor a legfelső téglát is a helyére tette, hatalmas robajjal, piszkos porfelhőt csapva, hirtelen összedőlt mögötte az egész, nehezen felépített rakás.

Rózsi ekkor tehetetlenségében sírva fakadt. Ahogy sírt, poros arcára fényes barázdákat vontak a lassan lejjebb-lejjebb csúszó könnycseppek.

Délben, amint elbődült a gyár dudája, alig három átrakott sor jelezte csak a munkáját.

Amikor látta, hogy a kismadrágra vetközött férfiak magukra terített inggel megindulnak az ebédlő felé, bár semmiféle éhséget nem érzett, ő is levette a cseréptető alá felakasztott kosarát, hogy egyen valamit. A forróság azonban a szalonnáját megolvasztotta, paprikája ráncokat kapott, így alig jutott le a torkán egy-két jóízű falat.

Délután ugyan nem dőlt össze egy sora sem, de amikor a rekedt. duda a munka végét jelezte, sajtott, zúgott a feje, és alig bírta a karját meg a lábát emelgetni.

Még kezét sem mosott, úgy, maszatos arccal, foltos kötényben elsőként lépett ki nehézkes mozgással a gyár kapuján.

Othol váratlan és rossz hír fogadta. Sinkáné ijedt arccal mondta neki, hogy a kis Mari egész nap nem evett, és időnként csúnyán köhög.

Rózsi felkapta és gyorsan hazavitte a gyereket. Megmérte a lázat, majd erős teát főzött neki. A torkára vizes ruhát kötött, és csendes szavakkal, gondoskodó mozdulatokkal sikerült is elaltatnia. Ő nem feküdt le. Ott ült, szinte mozdulatlanul egész éjszaka a gyerek ágya mellett.

A kicsi reggelre jobban lett. A homloka meghűvösödött, lassabban, szelídebben vert a szíve is. Rózsi, mielőtt átvitte volna Sinkáékhoz, új kötést tett rá, amikor pedig munkába indult, meghagyta Sinkánénak, hogy délelőtt is, délután is cserélje rajta a borogatást.

Később maga is csodálkozott rajta, hogy a gyerek betegsége nem is annyira félelmet, mint inkább bátorságot váltott ki belőle.

Amikor ugyanis kialvatlanul, testében fáradtsággal, lelkében ijedséggel megérkezett a gyárba, azonnal a művezetőt kereste. Amint az égetőkemence meleg oldalának támaszkodó férfit meglátta, az előre kigondolt mondatokkal elmagyarázta neki, hogy ő úgy látja, ebben a munkában, ahogy szeretne, nem tud keresni. Neki viszont kistgyereke van, akit maga tart el, ezért kéri, tegyék át valami más helyre. Nagyon kell a pénz, mondta többször is. Igen nehezen élnek és a gyerek, ugye, a gyerek most is beteg.

A művezető vállat vont, majd rántott egyet az ingén. Aztán felállt, s csak annyit mondott, hogy Rózsi várjon nyugodtan itt.

Egy félóra múlva jött vissza. Újabb vakarózások után közölte, hogy Rózsi más munkát kap. A présgéphez kerül, ahonnan egy asszony éppen aznap ment betegszabadságra. Ott, ha dolgozik, szépen kereshet. Csak aztán becsülje is meg magát!

A présgépet a gyár távolabbi sarkában építették fel, Rózsi kis gondolkodás után rá is jött, hogy miért. Ehhez a helyhez volt a legközelebb a bánya, ahonnan a látványos csillék szakadatlanul hozták a sötétsárga agyagot, és innen lehetett kicsit lejtősen megépíteni azt a sokfelé ágazó sínrendszert, amelyen a szárítószínekbe szétvitték a kipréselt, nyers téglákat.

Rózsinak az lett a dolga, hogy ezeket a felszabdalt agyagkockákat a rakodók apró kocsijaira tegye.

A gép, ahogy etették, úgy keverte, s lökte ki magából a szögletes agyagdarabokat egy folyton futó, széles gumisalagra. Rózsi innen kapkodta le őket, s tette rá a sínen járó kocsik keskeny polcaira.

Amikor már vagy egy órája dolgozott, és a kényszerűen megismétlődő mozdulatoktól a dereka is meg a karja megint sajogni kezdett, úgy érezte, nagyon rosszul gondolta ki ezt a helycserét. De ahogy ezt az új munkát is lassacskán megszokta, mint a levészedésnek vagy a vesszőhúzásnak, ennek is megtalálta a maga érdekességét.

Amikor a préselés néhány percre abbamaradt, az előtte tornyosuló, hatalmas gépet figyelte. A rakott csilléket felhúzó, motorhajtotta drótkötelet, amely nyugodt egyformasággal vonta fel a súlyos terhet meg a présgép nyílását, ahonnan sima, formás testekké alakulva bújtt elő a nemrég még száraz és göröngyös föld.

Rózsi ilyen ügyes gép mellett azelőtt soha nem dolgozott. Ahogy visszagondolt, egyedül Sinkáék morzsolója jutott csak eszébe, amit ha csak néhány napig is, de volt alkalma munka közben megfigyelni.

Ez a prés azonban egészen más volt. Nagyobb, s titokzatosabb, olyan, aminek belsejében alig érthető, különös dolgok történnek.

De nemcsak a gép kötötte le Rózsi figyelmét, hanem a többi ember munkája is.

A téglagyár mindenképp más volt, mint az ártér, ahol eddig dolgozott. Itt nem egyedül, hanem egymás kezére tették a munkát az emberek. Ha az egyik valami okból megállt, vagy csupán egyetlen mozdulatot is elügyetlenkedett, a többiek sem haladhattak tovább. Az ő kezétől függtek a kocsizók, a kocsizóktól meg azok a rakodó asszonyok, akik a kocsik polcait lepakolták a színekben. És ha a puha agyagkockákat nem eléggé vigyázva fogta, vagy meggörbültek, vagy örökre nyomott hagyott rajtuk a keze.

De nemcsak a munka, az emberek is egészen mások voltak itt.

A vesszőhúzókhöz, de még inkább a levészédőkhöz többnyire olyanok jöttek el, akik számára csupán kiegészítő volt az alkalmi kereset, itt viszont már nagyjából évek óta ugyanazok dolgoztak.

Ez a különbség több mindenben megmutatkozott. Rózsi először azt vette észre, hogy hangosabbak, vidámabbak az itteniek. Gyakran a gyárudvar túlsó sarkából kiabáltak át egymásnak, s ha a kocsitól egy-egy forduló után viszszervertek, mindig tudtak valami érdekeset mondani. Ha mást nem, hát egy gúnyolódó megjegyzést valamelyik lány vagy asszony hajára, ruhájára.

Furcsa volt az is, hogy annyira levetköztek. A férfiak szinte kivétel nélkül feketé alsónadrágban jöttek-mentek, s az asszonyok közül is igen sok csupán egy apró furdóruhát viselt.

Ez a nagy meztelenség eleinte zavarta Rózsit, hiszen azelőtt soha nem járt ilyen ruhátlan emberek között, de később megszokta ezt is. Néha azon kapta magát, hogy egy-egy fiatalabb kocsitoló sötétbarna, izzadságtól fényes testét nézi, amint a lejtőn felfelé erőlködik. Szépnek találta a folyton helyüket változtató izmokat, a munkától megfeszült karon vagy hátan.

Mikor már néhány hete a gyárban dolgozott, gondolt rá, hogy maga is furdóruhára vetkőzik. Egy délután, mielőtt hazament volna, betért az állomás melletti boltba, s fel is próbált egy zártabb szabású furdóruhát, de a próbafülke tükrében olyan furcsa, könyékig-térdig barna, onnan fehér alak nézett vissza rá, hogy szinte megrettent, és vásárlás nélkül sebesen távozott.

Egy dolog volt, ami nem tetszett neki a téglagyári embereknél. Az, hogy az asszonyok is, férfiak is olyan csúnyán beszélnek. Minden ok nélkül, még a vicc kedvéért is csak úgy hullottak belőlük a trágár szavak, amelyeket nagy élvezettel ismételtettek, cifráztak tovább. Ez bántotta Rózsit. A káromkodások

mindig Jóskát juttatták eszébe, a részeg ordítózása miatt keserves perceket, amelyeket, minél távolabb került tőlük, annál kiabrándítóbbaknak érzett. De fájdalom már éledt benne, ha így nagy ritkán megint az urára gondolt. Egy idő óta már azt az ürességet sem érezte, amely azelőtt eltöltötte az ilyen emlékezésor.

Ebben az időben már csak azért bánkódott, ha eszébe jutott, hogy a kis Mari egy-egy kedves mozdulatát nem ő látja, vagy a lassan szavakká összeálló gügyögését nem ő hallja először, de ha a gyereket esténként a karjába vette, mindig zavartalan és tiszta örömet érzett.

Mivel megszokta, hogy a munkába enniválót kell vinni, jó ideig a gyárban is hideg ételt evett. Egyszer azonban egy kocsizó ember, aki néhány napra hazament a falujába aratni, nekiadta az ebédjegyét.

Rózi kíváncsian ment be a többiek után az ebédlőbe, s akármennyire is kínálták, alig szedett magának levest. Később azonban megbátorodott, és amikor már rendszeresen megvette a kimaradt ebédjegyeket, néha még oda is ment a szakácshoz egy kis ráadásért.

A legnagyobb örömet azonban a zuhanyozásban lelta. A fürdőt is csak később, hetek múlva fedezte fel, amikor egyszer elromlott a gép, és egy ideig munka nélkül maradtak.

Ezeket a szabad perceket mindig nézelődésre, vizsgálódásra használta fel. Így jutott el egyszer a mindenféle éles szerszámokkal teli szerelőműhelyhez, meg ahhoz a kis palatetős épülethez is, amely az iroda mögött bújtt meg. A házacska ajtaja nyitva volt, és így kívülről is látta, hogy a lejtős padlójú fülkék falából egy-egy lyukacsos fémrózsa nyúlik ki. Az egyikből akkor is lassú, meg-megszakadó cseppekben hullott a víz.

Másnap reggel aztán a kosarában törülközőt és szappant is hozott, s amikor a munkának vége lett, úgy mint máskor, nem indult haza. Odaállt a kis ház elé, és megvárta, míg a többiek végeznek. Aztán magára zárta az ajtót, és vigyázva, nehogy a vizes padlóhoz érjen a ruhája, levetkőzött. Közben arra gondolt, hogy neki ilyen zuhany alatt tulajdonképpen még nem is volt alkalmja fürödni. De még kádban sem sokat fürödhetett, hiszen azt a kis bádogkádát, amit az anyja a nyugdíjas jegyzőektől vett, csak nagy ritkán használták. Körülményes volt a padlásról lehozni, meg különben is, sok munkával, nagy locs-poccsal járt hozzá a vízmelegítés. Mivel náluk mindig jöttek-men-tek az emberek, soha nem volt alkalmá, hogy kedve szerint megtisztálkodjon.

Amikor a ruháit a fogásra akasztotta, vigyázva megcsavart egy csapot, s előbb a karját, később a lábát a szaporán permetező víz alá tartotta. Amikor érezte, hogy a teste lehűlt, a nyakát is a zuhany alá engedte egy-egy pillanatra. Ahogy a hideg víz végigsurrant a hátán, megborzongott, s vidám hangok szakadtak fel belőle. Majd hirtelen az egész testével a zuhany alá állt. Hajlongott, forgódott a sugarak alatt, és időnként behunyta a szemét, hogy az arcát is a víz felé fordíthassa. Súrolta, dörzsölte, csapkodta magát. Azután félreállt, és szappanozott. Amíg a széles, erős sodrású patakok a fehér habot lemosták róla, mélyeket lélegezve, mozdulatlanul állt. Lassan valami soha nem tapasztalt gyönyörűséggel töltötte el ez a rászabaduló nagy-nagy tisztaság.

Újra meg újra beszappanozta, lemosta magát és minden alkalommal még nagyobb tisztaságot, még nagyobb örömet érzett.

Sokára törülközőt csak meg, majd lassan, nyugodtan, valószínűtlenül könnyű léptekkel indult haza a csendes alkonyatban.

Ezután mindennap megfürdött. Úgy intézte, hogy mindig utoljára maradjon, mert így kedve szerint játszhatott, énekelhetett. Mert később már nemcsak nevetett, dúdolt, de énekelt is a reá hulló víz alatt. És ha a munka utáni fürdőre gondolt, bármi bántotta is, mindig megvidámodott.

Az egymásra utaló munka, a sok közös ebéd meg a mind gyakoribb jókedv beszédesebbé tette Rózsi. Ha itt nem is érzett olyan közelinek senkit magához, mint azelőtt Kerekesné, azért szívesen váltott szót mindenkivel. Ha valami vidámat mondtak, nevetett, s egy alkalommal, amikor közösen megtréfálták a művezetőt, ő töltötte fel a műhelyajtó fölé akasztott kannát vízzel.

Így aztán, amikor kihirdették, hogy a gyár a következő vasárnap kirándulást szervez a Balatonra, szívesen jelentkezett.

Ezt az utazást minden év augusztusában rendezték meg. Az építővállalat, amely a legtöbb téglát szállította el tőlük, kölcsönadott két teherautót, amelyre gerendákból meg deszkákból összeütött lócsakat lehetett tenni. A kirándulónak így csupán húsz-egyházy forintot kellett fizetnie a benzinért.

Ahogy máskor, most is úgy tervezték, hogy vasárnap hajnalban indulnak, s így már kilenc óra körül ott lehetnek a tónál. Délelőtt fürödnek, ebéd után hajókáznak egyet, aztán este vissza.

Rózi még soha nem volt a Balatonon, és nem vett még részt ilyen kiránduláson sem. Ezért hosszú órákon át gondolkodott, vajon miképpen is telik majd el felette a vasárnap. Azt tudta, hogy fürödni nem fog, hiszen mióta meglátta magát levetkőzve a ruhásbolt próbafülkéjében, nem is gondolt arra, hogy ezen a nyáron fürdőruhát vegyen. Inkább azon tűnődött, miben is utazzék.

Volt egy apró zöldkockás kartonruhája, fehér szegéllyel, amit még lány korában kapott. Először úgy gondolta, hogy ezt veszi fel, de amikor felpróbálta, csodálkozva látta, hogy az már rövid is, szűk is neki. Más, utcára való nyári ruhája nemigen volt. Így egy délután megint betért a boltba, hogy nézzen magának valamit.

Sorba vizsgálgatta az egymás mellett sorakozó sokféle nyári ruhát, aztán egy élénksárga színűnél megállapodott. Elkérte az eladótól, bement a fülkébe, és felpróbálta. A ruha illett rá. Nemcsak a méretét, de a színét is éppen neki valónak találta. És minél tovább nézte, annál inkább megbizonyosodott, hogy jó volt a választása. A sárga szín kiemelte arcának, karjának barnaságát, s a felül szűkebb, alul bővebb szabás jól mutatta az utóbbi időben kicsit megtelt alakját. Bár a gallérja itt-ott gyűrött volt, a ruhát nem vetette le, hanem megint új, ismeretlen örömmel eltelve, benne indult haza.

A megbeszélte vasárnap hajnali fél négykor kellett a gyár előtt gyülekezniük. Amikor odaért, a férfiak már javában pálinkáztak, s erősen kínálgatták az asszonyokat is. Négy óra után indultak el. Ekkorra már mindenkinek igen jó kedve volt. Ahogy a városból kiértek, énekelni kezdtek. Az autó egy-egy falusi kocsmánál meg-megállt. Ilyenkor harsogó nevetéssel, élesen sikongatva ugráltak le a férfiak meg az asszonyok.

Kilenc óra lehetett, amikor egy hosszú domb mögül lassan előtűnt a Balaton.

Rózi a körülötte ülőkkel beszélgetve, de mégiscsak egyedül ült a jobb oldali padon, s mivel így néha a tájat is figyelte, ő vette észre először a távolban elnyúló tavat.

Amikor meglátta, furcsa érzései támadtak. A tompa fényű víz csaknem teljesen összeolvadt a szürkés-kék éggel, s ezért egy pillanatra azt hitte, talán megörbült, s a földön színét változtatva folytatódik az égbolt, de aztán, hogy közelebb értek, a látvány lassan kettévált, s amikor észre vett egy messziről fénylő, parányi vitorlát, már tudta, hogy amit lát, az a Balaton.

Képeslapokon meg színes újságokban sokszor elnézegette már ezt a tájat, és most egyre növekvő izgalommal figyelte, hogyan elevenednek meg előtte ezek a belerögződött képek.

Egy útkanyar után már közvetlenül a tó partján futottak, s így egészen közelről láthatta a tarkára festett csónakokat, a part hatalmas, szürke köveit, a méltósággal libegő, apró hullámokat. Később fenyőfák és házak léptek az út meg a tó közé, és Rózi most már a furcsa neveket viselő épületeket kezdte nézni meg a magas fák tövében pihenő, labdázó, utánuk integető embereket.

Amikor egy beépítetlen, füves teleknél megálltak, s nagy kiabálással lekaszolódtak a kirándulók, a földre lépve Rózi egyre nyilvánvalóbban érezte, hogy most már ő is részese ennek a színes világnak. Tudta, hogy ha lefényképeznék, az ő új ruhája is olyan szépen világítana, mint amilyeneket abban az újságban látott, s ömögötte is épp olyan fényes meg kék lenne a Balaton. Lépett egyet-kettőt. Lépteit könnyűnek találta, s ahogyan a pár méternyire levő víz felé haladt, néha már-már úgy érezte, mintha lebegne, úszna.

Amikor ott állt a parton, teljessé vált benne az érzés, hogy amit lát, ez az egész egybeolvadó, párába burkolt világ most már az övé, hogy akár az előtte lassan elúszó vitorlás tarka utasai, ő is épp olyan elválaszthatatlanul ebbe a világba tartozik.

Közben a többiek ponyvát húztak az autóra, és azok, akik akarták, ebben az alkalmi sátorban felvehették fürdőruhájukat.

Rózi kicsit félrehúzódva, egy ottfelejtett kórákrásról figyelte a gyerekmódra vízbe ugráló férfiakat meg a visongó asszonyokat, amint hirtelen le-leguggolva szoktatják magukat a vízhez.

Később a szandáljából kilépve, ő is belesétált a tóba. A víz kicsit hűvös volt, de puha, s ahogy egy-egy hullám végigfutott a tetején, olyannak tűnt, mintha simogatná.

Aztán sétálni indult. Megjegyezte magának a helyet, ahol megtelepedtek, és nekivágott a betonúton túl kezdődő, magas fákkal szegélyezett sétánynak.

Hamarosan egy térhez ért, amelynek közepén egy kerek virágágy állt, körülötte vörös salakkal felszórt sétánnyal. A sétányon egymástól szabályos távolságra pirosra festett padok álltak.

Rózi kedvet kapott rá, hogy leüljön.

Amikor helyet foglalt, gondosan eligazította a ruháját. A lábát keresztbe rakta, s egy kicsit hátrahajtott fejjel, lassúkat pillantva figyelte az előtte jövőmenő embereket. Mindenkit megnézett, mindenkiről volt valami gondolata, s attól, hogy ő is így ülhet itt, s kedve szerint gondolkodhat, nemcsak nyugodt, de jókedvű is lett. Ha valami szokatlanul élénk színekkel kifestett asszonyt, vagy rövidnadrágba öltözött, pocakos férfit látott, még el is mosolyodott, persze vigyázva, nehogy túlságosan feltűnő legyen ez a mosoly.

Később két nyakkendőes fiatalember ült le a szomszédos padra. Előbb egymásnak fordulva beszélgettek, de aztán az egyik észrevette Rózsi-t, s megemlítette a másiknak is, mert ettől kezdve mind a ketten feléje fordultak, s mindenféle vidám dolgot mondtak neki.

Ez a közeledés, bár eléggé feltűnően csinálták, valahogy mégsem volt bántó, és Rózi akarva-akaratlan néha elmosolyodott.

Amikor úgy gondolta, hogy most már ebből elég, felállt, s nyugodt, elengedett léptekkel tovább indult a sétányon.

Nemsokára nagyobb házak közé ért, amelyekben üzletek voltak, tarka nyári holmikkal, apró ajándéktárgyakkal a kirakataikban.

Rózi meg-megállt, elnézegette a merev arcú babákra húzott ruhákat, s jó volt látnia, hogyha más a színük, meg a formájuk, egyik sem szebb, mint a rajta levő sárka.

Aztán csak sétált, kedve szerint jött-ment a hangos emberek között, és anélkül, hogy erre egyszer is gondolt volna, nyugodtnak és boldognak érezte magát.

Már jól elmúlt dél, mikor egy vendéglő előtt sétált el, s a kerthelyiség kockás abrosszal letakart asztalain habos söröskorsókat látott. Nem volt szomjas, de úgy érezte, hogy ide most nemcsak hogy be lehet, de be is kell mennie.

Egy szélső asztalnál foglalt helyet. Amikor a fiatal, cigányos bajszú pincér megkérdezte, mit akar, nyugodtan mondta, hogy egy pohár sört.

Amikor kihozták, előbb két kézre fogta a megizzadt poharat, és csak amikor érezte, hogy a tenyere szorításától egy kicsit felengedett, akkor kóstolta meg egy lassú mozdulattal.

Előbb félig itta ki, aztán felhajtotta egészen.

Ahogy letette a poharat, és kinyitotta a szemét, a tekintete az abrosszon nyugvó kezére esett. Előbb a bal kezét nézegette, a munka miatt rövidre vágott körmeit, aztán minden gondolat nélkül a jobb kezét kezdte figyelni.

Már majdnem elfordult, amikor egy apró mozdulatára a falevelek között át-bújó napsugarakban megvillant előtte a jegygyűrűje.

Előbb csak a hirtelen szemébe vágódó fény zavarta meg, de aztán azt is felfogta, mitől is ered a sugár.

Amikor megértette, hogy a gyűrűjétől, előbb zavart bizonytalanságot érzett. Azt furcsállta, hogy a hosszú hónapok alatt még egyszer sem vette észre az eljegyzéskor kapott aranykarikát, pedig tényleg éjjel-nappal vele volt, de aztán, amikor megértette, hogy ez a gyűrű még egyáltalán rajta van, hirtelen kétségbeesett.

Egymást kergető, félbeszakadt gondolatokkal beszélni kezdett magához. Azt hajtogatta, hogy a gyűrű, akármit is csinált, mindig-mindig vele volt, s a gyűrűvel együtt Jóska is!

Nézte az aranyat, és inkább érezte, mint gondolta, hogy ez a karika minden órában, minden percben összekötötte őket, és hiába tett ő akármit, hiába örült, hiába dolgozott, soha semmi nem lehetett egyedül az övé. Jóska izgága arca, zavaros tekintete elkísérte mindenhova.

Rózi a benne feltűnő erős indulattól megremegett.

Aztán egy ösztönös mozdulattal az újjához kapott, hogy az egyre fényesebben világító ékszeret lehúzza onnan.

A gyűrű azonban nem engedett. Húzta, csavarta, feszítette, de az meg sem mozdult, csak égett az ujján töretlen fénnel, mintha csak élne, annyira eleve-nen.

Egy tisztább percében fizetett, de az utcára érve már újra csak ez a gondolat volt benne: megszabadulni, s gyötörte, csavarta a kezét még akkor is, amikor már hazafelé robogott velük a teherautó.

Ettől kezdve Rózsi számára már semmi más nem létezett, csak a gyűrű. Ha dolgozott, s munka közben akadt egy-egy üres pillanata, azonnal az ujjához kapott, hátha, hátha most sikerül tőle megszabadulnia, s amikor látta, hogy most sem, merev tekintettel nézett maga elé.

Azt, hogy tulajdonképpen miért is tart annyira, csak napok múlva értette meg, amikor egyszer munka közben is figyelte a kezét, s látta, hogy a nehéz teher, mint nyomja össze az ujjain a bőrt. Aztán eszébe jutott, hogy a levélszedés is meg a vesszőhúzás is hasonlóképp erőltette az ujjait. Így nőttek, vastagodtak meg rajta azok a ráncok, amelyek útjába állnak most a gyűrűnek.

De hiába látta, hogy kár minden erőltetésért, csak tovább próbálkozott.

Amikor esténként hazaért, a kis Marit, épphogy csak rendbe rakta, és már ment is, hogy hosszú perceként át mossa, dörzsölje a kezét, hátha a sok súrolástól a bőre megvékonyodik, s akkor, akkor végre tiszta lesz a keze.

Gondolni sem tudott másra, mint a gyűrűre, s a gyűrűvel együtt az urára.

Ezek a gondolatok már nem csupán elkésztették, de egyre jobban kínozták is. Sorban eszébe jutott minden, amit mióta Jóska elment, átélt. A Sinkákék kertjében eltöltött első magányos órák, amikor a rászakadt szégyenből kezdett feleszmélni, az ártérre vezető hajnali biciklizések, Kerekésné egy-egy kedves szava, a munkakönyv okozta boldogság, az új sárga ruha, és minden-minden, ami eddig örömeire volt, és amit ez a felismerés most úgy megalázott.

Amikor látta, hogy a sűrű kézmosás sem használ, nagyon elkéseredett.

Aztán egy napon eszébe jutott, hogy az anyja nemcsak szappanos vízben puhította a széltől kifújtt vagy fagytól megkeményedett ujjait, hanem disznószírral is.

Összeszorult a torka, ahogy kipróbálta ezt a szert, és sírva fakadt, amikor látta, hogy hiába, őrajta ez sem segít.

Próbálkozott aztán még egyéb, patikában vásárolt kenőcsökkel is, de egy sem használt, csak az úja sebesedett meg jobban a sok erőltetésből.

Arra, hogy ezzel a nagy gondjával valakihez is forduljon, éppúgy, mint amikor egyedül maradt, most sem gondolt. Tudta, hogy ez is az ő dolga, csak az övé, hogy ezt neki kell, senki másnak rendbe tennie. Sűrűn eszébe jutott most is az édesapja mondanása, amire az első magányos napjaiban is olyan sokat emlékezett, hogy mindent kislányom, mindent csak egyedül.

Néhány gyengébb percében felöltött benne, hogy segítséget kér valakitől, de aztán feltűnt előtte az a rettenetes délután, ott a boltban, és inkább hallgatott. Tudta, ha szól, újra csak kérdezgetnék, miért nem kell már a gyűrű, miért akar tőle ennyire megszabadulni? Nincs miért viselje? Miért ment el, kivel ment el az ember? Rettenetes! Nem, nem lehet szólni! Nem szabad szólni senkinek!

Rózsi kegyetlen napokat élt át. Rossz kedvvel dolgozott, és otthon, ha egészen magára maradt, még inkább szenvedett. Néha még álmában is a gyűrűt szorongatta, s olykor-olykor, egy-egy erősebb mozdulatára hangosan feljajdult.

Amikor végképp be kellett látnia, hogy nem tud segíteni magán, egy csendes szombat délután félrehívta Sinkánét, akihez mégiscsak nagyobb bizalommal volt, és megkérdezte tőle, mitévő legyen. Nem mondott neki semmi különöset, csupán annyit, hogy ő már úgy érzi, nem tudja tovább viselni azt a gyűrűt, amit az urától kapott. Meg akar válni tőle, de a megvastagodott ráncok miatt sehogyan sem jön le az ujjáról. Mit lehet ilyenkor tenni?

Sinkáné tapasztalt asszony volt. Emlékezett rá, hogy az anyósának is hasonló gondja volt öregségére, s az ő szorongató gyűrűjét az ékszerész vágta le valami különös szerszámmal. Mondta is Rózsinak, hogy menjen el bátran a főtéri ékszerészboltba, és szedesse csak le ott.

Rózsi hétfő délután korábban elkéredzkedett, felvette a sárga ruháját, a haját szorosabbra fésülte, és elindult.

Ahogy ment, minden fát, minden házat másnak látott, és akár a moziban, furcsa árnyakként jöttek vele szemben az emberek. Az autók morgását messziről hallotta, s mintha eltávolodott volna tőle, megritkult volna körülötte a világ. Még a ruhája színe is másnak tűnt előtte, világosabbnak, élésebbnek. Egy dolog volt csak mindennél valóságosabb neki, a gyűrű, amit bal kezével most is szakadatlanul szorongatott, s amit most mindennél fontosabbnak érzett, hogy eltakarjon.

A főtéren meglépett a járása. Tekintete ide-oda kapkodott, s amikor meglátta az ékszerész-szövetkezet arannyal díszített, fekete tábláját, hirtelen átvágott a másik oldalra. Onnan, egy kopott törzsű, vékony gesztenyefa mögül nézegetett aztán át a félig nyitott boltajtó felé.

Közben gyorsan csapongó szavakkal önmagához beszélt.

Lánykori vágyait idézte, amelyek így, ilyen csúnyán bepiszkolódtak, a sokszor kigondolt terveket, hogyan is akart ő élni, micsoda szépen, tisztességesen.

S ahogy hol a kezét, hol még a boltot figyelve egyre zaklatottabb lélekkel gondoskodott, lassan-lassan olyasmi is megfordult benne, hogy talán nem is mindent tervezett jól annak idején. Ha vár még egy kicsit, ha jobban utánanéz Jóska dolgainak, meg amúgy, mindenképpen másként gondolkodik, akkor nem kellene most itt állnia.

Mert ez rettenetes! Ahogy minden pillanatban indulni akar a túloldalra és mégis, már mióta remeg itt a fa mögött, hogy ki tudja hányadszor sorolja már el magának az ékszerész bántó kérdéseit, ahogy annyi keresett választ, suta magyarázatot kitalál, az szinte már kibírhatatlan, az szinte már elviselhetetlenül nehéz.

Aztán egy pillanatig nem gondolt semmire, és egy tétova mozdulattal ellépett a helyéről.

A fa előtt megállt, majd anélkül hogy szétnézett volna, átvágott az úton. Az, hogy autó dudál rá, emberek kiáltanak utána, csak valahonnan nagyon messziről érkezett el hozzá.

A bolt előtt újra megállt, s megmagyarázhatatlan módon az ajtóra erősített tábla hatalmas ábráit, egy ujjnyi vastag szikrákat vető drágakövet meg egy különös, kigyó formájú karperecet kezdte nézni, és sokáig, nem tudta volna megmondani meddig, nem bírta levenni róluk a tekintetét.

Amikor egy újabb gondolat nélküli perc után egy apró lépéssel az ajtó felé indult, és már az üzletbe is belátott, az üveggel borított pult előtt egy ismerős arc tűnt fel előtte. Előbb nem tudta ki, de aztán a csillogó tárgyak között válogató asszonyban felismerte a téglagyár hivatalnoknőjét, aki az ő felvételét is intézte.

Az ajtóból visszalépett. Állt egy kis ideig, mint akit odaparancsoltak, aztán megremegett, hirtelen elkezdett szaladni. Úgy futott, hogy aki csak látta, mindenki megfordult utána.

Ezután Rózsi két olyan napot élt át, amiből semmire sem emlékezett.

A harmadik nap este, amikor épp a kis Marit etette, egy hirtelen ajtónyílással belépett a szobába Jóska.

Olyan volt, mint amikor elment, még a ruha is ugyanaz volt rajta, csak a ráterített nagykabát hiányzott a válláról.

Amikor belépett, megállt a szoba közepén, a kezét hol zsebre dugta, hol megkivette, és nem szólt semmit. Csak amikor Rózsi reszkető mozdulatokkal lefektette és betakarta a gyereket, akkor mondta csak csendesen, hogy beszélgessenek. Hogy ő nagyon szeretné, ha egy kicsit beszélgetnének. Azzal leült az asztal végénél álló székre és nézte, mint régen, ha valamit nagyon akart, alulról felfelé tekintve, a feleségét.

Rózsi állt, és a gyerek ágyát szorongatta. Sokáig állhatott így, mert a keze az erős szorítástól egészen elszíbbadt. Végül is ez a hirtelen kellemetlenre változó érzés ébresztette fel. Ránézett Jóskára, a szája megfeszült, a szeme alja ráncokba szaladt. Aztán egy hirtelen mozdulattal felkapta a kis Marit az ágyból. Úgy, takaróستól, magához szorította, és kiszaladt vele.

Sinkákékhöz futott át. Ott éjszakázott náluk, a konyha szennyesládáján ülve. A két öreg csendes ijedtséggel együtt virrasztott vele.

Réggel visszament, hogy megnézzze, mi történt a házban.

Az ajtók nyitva voltak, és Jóskát nem látta sehol.

Rózsi néhány megszokott mozdulattal rendbe tette a felbolygatott lakást, majd bezárta a házat, és elindult a gyárba.

Dél előtt szóltanul dolgozott. Délben, amikor elbődült a kürt, nem tartott a többiekkel, hanem rövid várakozás után a fürdő melletti műhely felé indult. Ekkorra már sem indulat, sem gondolat nem volt benne. Úgy ment mint a gép, amelynek előre kijelölték az útját, s amit könyörtelenül erre az útra parancsoltak.

A nyitott műhelyajtón át látta, hogy a rozsdás satuknál meg a vaskos üllők körül nem mozog senki. A szerelők is valamennyien az ebédlőbe mentek.

Rózsi állt néhány pillanatig az ajtóban. Lassú tekintettel sorra vette a korros falitáblákra akasztott szerszámokat.

Amikor meglátta azt a furcsán kiszélesedő szekercét, amivel a rakodókocsik léceit szokták kifaragni, beljebb lépett. Aztán egy nehézkes mozdulattal leemelte a szerszámot a helyéről.

Odavitte az ablak melletti üllőhöz. Előbb letette rá, s úgy nézegette a piszkos üvegen át beszűrődő fényben, majd hol az egyik, hol a másik kezébe fogta.

Aztán a gyűrűsujját egy lassú mozdulattal az üllőre tette, és a másik kezével meglendítette, majd erős rántással a csillogó karika felé csapta a szerszámot.

Az első ütés közvetlenül a keze mellé vágott. A másodikra aztán eltalálta a gyűrűt. A szekerce éle megcsikordult, s mindjárt érezte is az elnyomított karika hirtelen megnőtt szorítását.

Ez a jel volt az utolsó számára a világból. A felbuggyanó vért, ami egy pillanat alatt elöntötte a kezét, már nem látta.

Rózsit a néhány perccel később visszaérkező szerelők találták meg félig a földre esve, félig az üllőre borulva. Akkorra már az olajos padlón lassan alvadni kezdett az apró tócsákban álló vér.

A művezető, akit nagy nehezen odakiabáltak a meleg kemencétől, egy zsebkenővel elkötötte Rózsi felső karját, aztán két fiatal munkás átszaladt vele a bútorgyár orvosi rendelőjébe.

Ott az öreg üzemi orvos, aki éppen egy terhes asszonyt vizsgált, valami injekciót adott neki, aztán egy gumiszalaggal erősebben elkötötte a felső karját. Majd amikor a megtisztított kézen látta, miért is történt a vágás, egy különös formájú fűrészt vett elő az üvegszekrényből, és két oldalról vigyázva átfűrészelte vele a félig bevágott ékszert. Amikor egy erősebb rántásra a gyűrű két darabban lehullott, felemelte a földről, és Rózsi kötényének zsebébe csúsztatta a meggyötört aranydarabokat.

Aztán fertőtlenítette, kapcsokkal összehúzta és bekötötte a sebet.

Közben halk szavakkal a segédkező ápolónőnek beszélt. Azt mondta, hogy amit ez az asszony csinált, az tulajdonképpen öncsonkítás. A háborúban azok a katonák tettek így, akik nem akartak harcolni, de még inkább azok, akiknek elmérgesedett, üszköt kapott a sebe. Belevágtak önmagukba, hogy megtisztuljanak. Lehet, hogy ez a fiatalasszony is valahogy így akart megtisztulni.

Mire bekötözték, Rózsi az injekciótól magához tért. Előbb csak a szemét nyitotta ki, majd néhány egészséges sóhajtás után fel is ült a kezelőasztalon.

Aztán az orvos azt mondta, hogyha képes rá, haza is mehet. Majd járjon el mindennap kötözésre.

Ahogy Rózsi az utcán álldogáló, ijedt arcú téglagyáriak között elhaladt, csak arra vigyázott, hogy mozdulatlan maradjon a szép fehér szalaggal felkötött keze.

Aztán, amikor járás közben kis ütéseket érzett a combján, s a köténye zsebét megtapogatva megtudta, mit visz magával, a tekintete megvilágosodott, és olyan érzések töltötték el, mint amikor a szülőotthonban a kis Marit először adták a kezébe.

Szabados Árpád rajza